

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav českého jazyka a teorie komunikace

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Jiří Michálek

Srovnání českých a slovenských přísloví na základě paremiologického minima

Comparison of Czech and Slovak proverbs based on the paremiological minimum

Vedoucí práce: PhDr. Mgr. Marie Kopřivová, Ph.D.

Praha, 2023

Poděkování

Rád bych tímto poděkoval vedoucí bakalářské práce PhDr. Mgr. Marii Kopřivové, Ph.D. za její čas, užitečné a cenné rady a postřehy, pozitivní přístup a ochotu vypomoci mi při četných nesnázích, které tato práce vytvářela. Přenesla na mě svou víru, že má práce svůj význam, což mě při jejím vytváření motivovalo. Poděkování patří také celé mé rodině za podporu při tvorbě práce. Nemohu opomenout ani kamarádku a bohemistku Bc. Markétu Ochodkovou, která mě nevědomky přivedla k budoucímu tématu práce.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 6. května 2023

Jiří Michálek

Abstrakt

Práce se zaměřuje na komparaci nejčastěji používaných přísloví češtiny a slovenštiny. Na základě paremiologických minim Schindlera (1993) a Ďurča (2005) bylo pro účel výzkumu vytvořeno takzvané „společné paremiologické minimum češtiny a slovenštiny“ čítající celkem 37 přísloví. Sběr dat probíhal ze subkorpusu českého korpusu syn_v11 a slovenského podkorpusu prim-10.0-public-vyv. Při výběru a tvorbě subkorpusů byl kladen důraz na vyvážené zastoupení různých typů textů. Cílem práce je porovnat frekvenci a počet variant daných 37 přísloví v češtině a slovenštině. U češtiny zároveň sleduji zastoupení přísloví v publicistice, beletrii a oborové literatuře. Předpokladem je vyšší zastoupení přísloví v publicistice. Práce je prvním krokem k systematické komparaci českých a slovenských přísloví.

Klíčová slova: paremiologie, přísloví, paremiologické minimum, korpus, subkorpus, varianty přísloví, frekvence

Abstract

The work focuses on the comparison of the most frequently used proverbs in Czech and Slovak. Based on the paremiological minimums of Schindler (1993) and Ďurčo (2005) a „paremiological minimum of Czech and Slovak“ was created, including 37 pairs of proverbs. The data collection took place in a subcorpus of Czech corpus syn_v11 and Slovak subcorpus prim-10.0-public-vyv. The subcorpuses were adjusted to have a balanced representation of different types of text. The aim of this work is to compare the frequency and variants of the 37 proverbs in Czech and Slovak. The most frequent variants of Czech proverbs are also divided based on their text type (newspapers and journals, fiction and science). The prediction is high appearance of proverbs in newspapers and journals. The work is a first step to a systematic comparison of Czech and Slovak proverbs.

Keywords: paremiology, proverb, paremiological minimum, corpus, subcorpus, proverb variants, frequency

1. Obsah	
2. Úvod	12
3. Definice přísloví	13
4. Paremiologické minimum	14
4.1. Schindlerovo paremiologické minimum češtiny	14
4.2. Ďurčovo paremiologické minimum	15
4.3. Čermákovo paremiologické minimum	16
4.4. Společné paremiologické minimum češtiny a slovenštiny	17
5. Srovnání paremiologického minima českých a slovenských přísloví	19
5.1. Metody vyhledávání	19
5.2. Český korpus	20
5.2.1. Terminologie korpusu	20
5.3. Slovenský korpus	20
5.4. Struktura kapitol	21
5.5. Zakázané ovoce nejlíp chutná.	21
5.5.1. Zakázané ovocie najviac chutí	22
5.5.2. Srovnání	23
5.6. Boží mlýny melou pomalu, ale jistě.	24
5.6.1. Božie mlyny melú pomaly, ale isto	25
5.6.2. Srovnání	26
5.7. Stará láska nerezaví.	26
5.7.1. Srovnání	28
5.8. Jablko nepadá daleko od stromu.	28
5.8.1. Jablko nepadá ďaleko od stromu.	30
5.8.2. Srovnání	32
5.9. Padla kosa na kámen.	32
5.9.1. Padla, trafila kosa na kameň.	33
5.9.2. Srovnání	34
5.10.	
Není všechno zlato, co se třpytí.	34
5.10.1.	
Nie je všetko zlato, čo sa blyští.	35
5.10.2.	
Srovnání	36
5.11.	
Blížší košile než kabát.	36
5.11.1.	
Bližšia košeľa ako kabát.	38

5.11.2.....	Srovnání	38
5.12.	Žádná kaše se nejí tak horká, jako se uvaří.	38
5.12.1.....	Nijaká kaša sa neje taká horúca, ako sa uvarí.....	39
5.12.2.....	Srovnání	41
5.13.	Bez práce nejsou koláče.	41
5.13.1.....	Bez práce nie sú koláče.	42
5.13.2.....	Srovnání	42
5.14.	Čert nikdy nespí	42
5.14.1.....	Čert nikdy nespí.	43
5.14.2.....	Srovnání	44
5.15.	Neříkej hop, dokud nepřeskočíš.	44
5.15.1.....	Nekrič hop, kým si nepreskočil.	45
5.15.2.....	Srovnání	46
5.16.	Kdo hledá, najde.	46
5.16.1.....	Kto hľadá, nájde.	47
5.16.2.....	Srovnání	47
5.17.	Odvážnému štěstí přeje.	48
5.17.1.....	Odvážnemu šťastie praje.	49
5.17.2.....	Srovnání	49
5.18.	Všude dobře, doma nejlíp.	50
5.18.1.....	Všade dobre, ale doma najlepšie.	51

5.18.2.....	Srovnání	51
5.19.....	Lepší vrabec v hrsti než holub na střeše.....	51
5.19.1.....	Lepší vrabec v hrsti jako holub na streche (ako zajac v chrasti).	52
5.19.2.....	Srovnání	53
5.20.....	Kdo dřív přijde, ten dřív mele	53
5.20.1.....	Kto prv (skôr) pride, ten prv (skôr) melie.	54
5.20.2.....	Srovnání	55
5.21.....	Moudřejší ustoupí.	55
5.21.1.....	Múdrejší ustúpi.....	56
5.21.2.....	Srovnání	56
5.22.....	Vrána k vráně sedá.....	56
5.22.1.....	Vrana k vrane sadá, (rovný rovného si hľadá).....	58
5.22.2.....	Srovnání	58
5.23.....	Kdo se směje naposled, ten se směje nejlíp.....	58
5.23.1.....	Kto se smeje naposledy, ten sa smeje najlepšie.....	59
5.23.2.....	Srovnání	60
5.24.....	Láska hory přenáší.	60
5.24.1.....	Láska hory prenáša.....	61
5.24.2.....	Srovnání	62
5.25.....	Kdo jinému jámu kopá, sám do ní padá.	62

5.25.1.....	Kto druhému jamu kope, sám do nej (s)padne.	63
5.25.2.....	Srovnání	64
5.26.....	Co se v mládí naučíš, ve staří jako když najdeš.	64
5.26.1.....	Čo sa za mladi naučíš, na starosť akoby si našiel.	65
5.26.2.....	Srovnání	66
5.27.....	Nehas, co tě nepálí.	66
5.27.1.....	Nehas, čo ťa nepáli.	67
5.27.2.....	Srovnání	67
5.28.....	Co na srdci, to na jazyku.	68
5.28.1.....	Čo na srdci, to na jazyku.	69
5.28.2.....	Srovnání	69
5.29.....	Lež má krátké nohy.	69
5.29.1.....	Lož má krátke nohy.	70
5.29.2.....	Srovnání	71
5.30.....	Komu není rady, tomu není pomoci.	71
5.30.1.....	Komu niet rady, tomu niet pomoci.	72
5.30.2.....	Srovnání	73
5.31.....	Každý chvílku tahá pilku.	73
5.31.1.....	Každý chvíľku ťahá píľku.	74
5.31.2.....	Srovnání	75
5.32.....	Kdo chce psa bít, hůl si najde.	75

5.32.1.....	Kto chce psa biť, palicu najde.	76
5.32.2.....	Srovnání	77
5.33.....	Žádný učený z nebe nespádl.	77
5.33.1.....	Učený nikto z neba nespadol.	78
5.33.2.....	Srovnání	79
5.34.....	Neštěstí nechodí po horách, ale po lidech.	79
5.34.1.....	Nešťastie nechodí po horách, ale po ľuďoch.	80
5.34.2.....	Srovnání	81
5.35.....	Dvakrát měř, jednou řež.	81
5.35.1.....	Dva razy meraj, jednou strihaj.	82
5.35.2.....	Srovnání	83
5.36.....	Komu se nelení, tomu se zelení.	83
5.36.1.....	Komu sa nelení, tomu sa zelení.	84
5.36.2.....	Srovnání	85
5.37.....	Mluví stříbro, mlčí zlato.	85
5.37.1.....	Hovoriť striebro, mlčať zlato.	86
5.37.2.....	Srovnání	86
5.38.....	Dočkej času jako husa klasu.	87
5.38.1.....	Vyčkaj času ako hus klasu.	88
5.38.2.....	Srovnání	88
5.39.....	Darovanému koni na zuby nehleď.	89

5.39.1.....	
Darovanému koňovi nepozeraj (nehľad') na zuby.	90
5.39.2.....	
Srovnání	91
5.40.....	
Co můžeš učinit dnes, neodkládej na zítřek.	91
5.40.1.....	
Čo môžeš urobiť dnes, neodkladaj na zajtra!	92
5.40.2.....	
Srovnání	93
5.41.....	
Jak se do lesa volá, tak se z lesa ozývá.	93
5.41.1.....	
Ako sa do hory volá, tak sa z hory ozýva.	94
5.41.2.....	
Srovnání	95
6. Komparace dat	96
6.1. Typy textů	96
6.2. Celková komparace češtiny a slovenštiny.....	97
7. Závěr.....	98
8. Seznam použité literatury	99
8.1. Literatura.....	99
8.2. Webové stránky.....	99

Úvod

Ve své práci se budu věnovat srovnání společné množiny paremiologických minim češtiny a slovenštiny s důrazem na frekvenci používání daných přísloví. Základem mé práce budou paremiologická minima Schindlera (1993) a Ďurča (2005), pro sběr dat budu využívat český a slovenský národní korpus, ve kterých vytvořím obsahově podobné subkorporusy (podobné zastoupení žurnalistiky, beletrie atp.). Práce má množství možných výstupů. Primárním výsledkem bude srovnání frekvence nejčastěji používaných přísloví obou jazyků. Zároveň však budou zohledněny varianty jednotlivých přísloví, u kterých bude porovnání obou jazyků též přínosné. Přísloví se sice někdy chápou jako neměnná, ale varianty mají. Čermák píše o dvou druhích variant, a to o syntagmatických (zkracování, případně přidávání slov) a paradigmatických (substituce jednotlivých komponentů přísloví) (Čermák, 2007, s. 587). Korpusy by měly právě variantnost přísloví ukazovat. V neposlední řadě je práce reflexí paremiologických minim Schindlera a Ďurča s ohledem na dnešní používání těch přísloví, která byla před dvaceti lety považována za nejčastější. Na práci lze v tomto směru i dále navazovat případným vytvořením nových a aktuálních minim.

Definice přísloví

Vzhledem k tomu, že je termín „přísloví“ jedním ze stavebních kamenů mé práce a ve výsledku i celé paremiologie, je potřeba jej definovat. V českém jazykovědném prostředí se k charakteristice přísloví vyjadřovali například F. Čermák nebo M. Čechová. Vzorku přísloví, se kterým pracuji odpovídá definice Marie Čechové. Ta za přísloví považuje: „ustálené obrazné výpovědi dvousložkové – první část přísloví něco konstatuje, druhá část z toho vyvozuje (mravní) poučení: *Kdo jinému jámu kopá, sám do ní padá; Tak dlouho se chodí se džbánem pro vodu, až se ucho utrhne*; některá jsou z hlediska významu protikladná: *Mluvíti stříbro – mlčeti zlato x Líná huba holé neštěstí*.“ (Čechová, 2000, s. 67).

Paremiologické minimum

Koncept paremiologického minima předestřel ve své práci ruský lingvista a etnolog Grigorij Lvovič Permjakov. Jeho základy pak rozvíjeli další ruští lingvisté. Paremiologické minimum můžeme charakterizovat jako soubor přísloví, která jsou v daném jazykovém společenství všeobecně známá. Jejich počet se zpravidla pohybuje od sta do několika stovek; přesné hranice, odvoditelné pouze od skutečného úzu, však známé nejsou. (Čermák, 2017). G. L. Permjakov sestavil první paremiologické minimum na začátku 70. let. Koncept paremiologického minima je ve své podstatě jednoduchý: vypracovat seznam přísloví, která jsou v daném jazyce nejpoužívanější. Výsledná minima lze srovnávat mezi jednotlivými jazyky a zkoumat tak případnou případné shody a rozdíly mezi nejčastěji užívanými příslovími. Při bližším studiu paremiologického minima je možné také analyzovat rysy pro přísloví typické.

Pro tvorbu paremiologického minima existuje hned několik přístupů. Výběr nejpoužívanějších přísloví je založen na analýze psaných textů i mluveného jazyka, v dnešní době tvorbu usnadňuje existence jazykových korpusů. I tak je možné pro tvoření využívat kombinace různých postupů: analýzy korpusů, dotazníkového průzkumu znalosti přísloví u vzorku mluvčích mluveného jazyka a zachycení přísloví ve starších slovnících a sbírkách přísloví, jak je vidět i na konstrukci Schindlerova a Ďurčova paremiologického minima češtiny a slovenštiny. Obě minima jsem pro srovnání vybral, jelikož od sebe časově nejsou příliš vzdálená a jejich vypracování je založeno na dotazníkovém výzkumu.

Schindlerovo paremiologické minimum češtiny

U Schindlerova paremiologického minima (1996) se zastavím podrobněji, jelikož jde o jeden z mých primárních zdrojů. Samotný výzkum byl založen na doplňování 265 českých přísloví skupinou 316 respondentů. Vytvoření seznamu 265 přísloví tvořilo velkou část práce na minimu. Schindler tvorbu výchozího vzorku popisuje takto: „Velkou část přísloví jsme proto čerpali z rukopisného katalogu FF UK, tj. z materiálů sebraných pro čtvrtou část „Slovníku české frazeologie a idiomatiky“. Cílem slovníku je totiž „registrovat, popsat a do jisté míry tak i stabilizovat to výrazivo, které dosud nazastaralo“. Vybrali jsme přibližně 500 jednotek, které pak byly předloženy vzorku 10 lidí. Nejčastěji jmenovaná přísloví, tj. 204 jednotek, byla zařazena do první verze ankety. Celkem 100 dotazníků této verze bylo dáno do oběhu, šedesát sedm z nich bylo zahrnuto do konečného hodnocení. Až v této fázi jsme byli upozorněni na

nezveřejněnou práci české etnoložky Dany Bittnerové, v níž sestavila soubor asi 1000 přísloví, zjištěných v 80. letech od 46 informátorů. Z této sbírky bylo vybráno 61 přísloví, která byla známa nejméně 20 informátorům. Druhá verze ankety obsahovala proto 265 přísloví.“ (Schindler, 1996, s. 271). Respondenti byli rozděleni do čtyř věkových skupin (15-30 let, 31-45 let, 45-60 let a více než 60 let), na základě rozdělení do věkových skupin bylo také stanovené paremiologické minimum. Aby se dané přísloví dostalo do skupiny paremiologického minima, musela mít aspoň jedna skupina (podle věku/vzdělání) vykázat 95% známost daného přísloví. Cíle sestavení minima byly sociolingvistické, paremiologické a paremiografické. Pro mou práci bude však podstatný primárně seznam 99 přísloví, které z práce vyšly jako paremiologické minimum češtiny.

Výhodami Schindlerova paremiologického minima jsou reprezentativní vzorek respondentů (Schindler dbal jak na věk, tak i vzdělání, pohlaví a místo bydliště) a metoda dotazníkového zkoumání. Po respondentovi totiž požaduje aktivní doplnění části přísloví, které přímo dokazuje známost daného přísloví. Uznané jsou i různé varianty. Příkladem je doplňování části přísloví „Člověka po řeči, ptáka po peří poznáš“. Variantami jsou například: „Člověka po řeči poznáš, ptáka po peří.“ a „Člověka po řeči, kohouta po peří poznáš.“ Naopak verze „Člověka po řeči, ptáka po hlase poznáš.“ nebo „Ptáka po zpěvu, po řeči člověka poznáš.“ nejsou uznány jako správné. Sám Schindler konstatuje, že hranice uznání variant je tenká (Schindler, 1996, s. 274).

Menším nedostatkem Schindlerova přístupu je zastaralost zdrojových materiálů, což v práci sám konstatuje.

Đurčovo paremiologické minimum

Đurčovo paremiologické minimum je slovenským minimem z roku 2005, které jsem vybral pro komparaci s tím českým. Přístup Đurča k určování minima se od dříve zmíněného přístupu Schindlera v mnoha ohledech lišil. Đurčo nejdříve sestavil korpus 2834 přísloví. Ty Đurčo získal z několika zdrojů, mezi které patřil Výber přísloví a pokadiel zo zbierky A. P. Záturského, který zpracovali J. Mlacek a Z. Profantová (1997), přísloví obsažená ve frazeologickém slovníku E. Smieškovej (1977), přísloví, která uvádí Krátky slovník slovenského jazyka a také přísloví, která jsou uvedena v práci Miko et al. (1989). Jsou zahrnuta všechna přísloví, které uvádí učebnice základních a středních škol na Slovensku (Đurčo, 2004, s. 49). Tento korpus Đurčo předkládal k dotazníkovému výzkumu. Respondentů

bylo 36 (24 žen a 12 mužů) a byli ze všech slovenských regionů. Autor zkoumal známost a neznámost daných přísloví na základě odpovědí respondentů. Ti mohli vybírat ze čtyř variant – znám a používám, znám a nepoužívám, neznám a rozumím a neznám a nerozumím. Pátou možností je uvedení jiné varianty přísloví, než je ta v dotazníku (Ďurčo, 2004, s. 48).

Druhou část práce poté tvořilo zkoumání textových korpusů, ve kterých hledal daná přísloví. Do paremiologického minima se poté dostala ta přísloví, která splňovala to, že součet absolutního výskytu s mírou známosti (v %) převyšoval hodnotu 80. Z celého vzorce tuto podmínku splnilo 103 jednotek. Ďurčova metoda je na rozdíl od Schindlerovy založena i na zkoumání korpusu, ale opět se u ní dají pozorovat některé nedostatky (velikost základního korpusu, způsob zjišťování známosti...).

Základním nedostatkem Ďurčova paremiologického minima je velikost základního korpusu přísloví (příliš velké množství přísloví), který byl předkládán relativně malému počtu respondentů (36). Při 2834 příslovích musí autor počítat s určitým zkreslením způsobeným náročností hodnocení tak velkého množství textu.

Druhým problémem je způsob zkoumání známosti/neznámosti přísloví. V dotazníku bylo u každého přísloví pět možností odpovědi. Hodnocení tedy nepožaduje na rozdíl od Schindlerova přístupu aktivní důkaz o znalosti přísloví, ale pouze jednoduché zaškatulkování.

Pozitivem je zařazení textových korpusů, pokud by byl výzkum založen pouze na dotazníku, výsledky bych nepovažoval za směrodatné. Kombinace s analýzou korpusů tento nedostatek alespoň z části minimalizuje.

Čermákovo paremiologické minimum

Pro kontext práce je nutné zmínit i paremiologické minimum češtiny Františka Čermáka z roku 2010. Čermák na rozdíl od Schindlera a Ďurča pracuje pouze s daty z korpusů, konkrétně čerpá data z korpusu SYN 2005. Z tohoto korpusu vybral stovku nejfrekventovanějších přísloví, ze kterých sestavil své minimum. Ve své práci sleduje mimo jiné i počty variant nebo zastoupení v jednotlivých typech textů, což jsou aspekty, na které jsem se zaměřil i ve své bakalářské práci. Čermák kromě toho zkoumá i průměrnou délku přísloví a další hodnoty. Dle jeho předpokladu tvoří přísloví celkem 0,12 procent korpusu. (Čermák, 2007, s. 110).

Společné paremiologické minimum češtiny a slovenštiny

Z výsledných paremiologických minim Schindlera a Ďurča jsem se rozhodl vytvořit útvar, který budu pro účel práce nazývat „společné paremiologické minimum češtiny a slovenštiny“. Společné minimum vzniklo jednoduchým průnikem obou minim, výslednou množinu tvoří celkem 37 dvojic přísloví. Princip průniku zaručil, že vybrané dvojice přísloví jsou po formální stránce až na určité menší změny totožné. Dvojice přísloví, které se po formální stránce lišily, ale významově si byly podobné, jsem do výsledného společného minima nezařadil. Výsledkem je množina těchto přísloví:

1. Zakázané ovoce nejlip chutná.	Zakázané ovocie najlepšie (najviac) chutí.
2. Boží mlýny melou pomalu, ale jistě.	Božie mlýny melú pomaly, ale isto.
3. Stará láska nerezaví.	Stará láska nehrdzavie.
4. Jablko nepadá daleko od stromu.	Jablko nepadá ďaleko od stromu.
5. Padla kosa na kámen.	Padla, trafila kosa na kameň.
6. Není všechno zlato, co se třpytí.	Nie je všetko zlato, čo sa blyští.
7. Bližší košile, než kabát.	Bližšia košeľa ako kabát.
8. Žádná kaše se nejí tak horká, jako se uvarí.	Nijaká kaša se neje taká horúca, ako sa uvarí.
9. Bez práce nejsou koláče.	Bez práce nie sú koláče.
10. Čert nikdy nespí.	Čert nikdy nespí.
11. Neříkej hop, dokud nepřeskočíš.	Nekrič hop, kým si nepreskočil.
12. Kdo hledá, najde.	Kto hľadá, nájde.
13. Odvážnému štěstí přeje.	Odvážnemu šťastie praje.
14. Všude dobře, doma nejlip.	Všade dobre, ale doma najlepšie.
15. Lepší vrabec v hrsti než holub na střeše.	Lepší vrabec v hrsti ako holub na streche (ako zajac v chrasti).
16. Kdo dřív přijde, ten dřív mele	Kto prv (skôr) pride, ten prv (skôr) melie.
17. Moudřejší ustoupí.	Múdrejší ustúpi.
18. Vrána k vráně sedá.	Vrana k vrane sedá, (rovný rovného si hľadá).
19. Kdo se směje naposled, ten se směje nejlip.	Kto se smeje naposledy, ten sa smeje najlepšie.
20. Láska hory přenáší.	Láska hory prenáša.
21. Kdo jinému jámu kopá, sám do ní padá.	Kto druhému jamu kope, sám do nej (s)padne.
22. Co se v mládí naučíš, ve staří jako když najdeš.	Čo sa za mladi naučíš, na starosť akoby si našiel.
23. Nehas, co tě nepálí.	Nehas, čo ťa nepáli.
24. Co na srdci, to na jazyku.	Čo na srdci, to na jazyku.
25. Lež má krátké nohy.	Lož má krátke nohy.
26. Komu není rady, tomu není pomoci.	Komu niet rady, tomu neit pomoci.
27. Každý chvilku tahá pilku.	Každý chvíľku tahá pilku.
28. Kdo chce psát bíť, hůl si najde.	Kto chce psa biť, palicu najde.
29. Žádný učený z nebe nespádl.	Učený nikto z neba nespadol.
30. Nešťastí nechodí po horách, ale po lidech.	Nešťastie nechodí po horách, ale po ľuďoch.
31. Dvakrát měř, jednou řež.	Dva razy meraj, jednou strihaj!
32. Komu se nelení, tomu se zelení.	Komu sa nelení, tomu sa zelení.
33. Mluviti stříbro, mlčeti zlato.	Hovorit' striebro, mlčať zlato.
34. Dočkej času jako husa klasu.	Vyčkej času ako hus klasu.
35. Darovanému koni na zuby nehleď.	Darovanému koňovi nepozerať (nehľať) na zuby.
36. Co můžeš učinit dnes, neodkládej na zítřek.	Čo môžeš urobiť dnes, neodkladaj na zajtra!
37. Jak se do lesa volá, tak se z lesa ozývá.	Ako sa do hory volá, tak sa z hory ozýva.

Srovnání paremiologického minima českých a slovenských přísloví

Metody vyhledávání

Při samotném procesu srovnávání českých a slovenských přísloví se zaměřuji na několik aspektů. U přísloví vyhledaných v českém subkorpusu vytvořeném z částí korpusu syn_v11 a slovenském korpusu prim-10.0-public-vyv, který je podkorpusem korpusu prim-10.0, sleduji významy českých přísloví, k definici uvádím vždy několik korpusových příkladů. Dále se zaměřuji na srovnávání frekvencí výskytu jednotlivých přísloví mezi češtinou a slovenštinou, uvádím absolutní frekvenci a poměřuji pomocí relativní frekvence - i.p.m. (hodnota výskytů na jeden milion pozic). V neposlední řadě sleduji varianty přísloví, jejich počet i změny v rámci jednoho přísloví. U základních variant českých přísloví též sleduji míru zastoupení ve třech složkách korpusu, které tvoří publicistika, oborová literatura a beletrie.

Při práci s korpusy jsem k vyhledávání přistupoval pomocí vyhledávání částí přísloví tvořených silnými kolokacemi. Pro příklad uvádím přísloví „dočkej času jako husa klasu“. Z něj jsem vybral sousloví „husa klasu“ a na základě něj vyhledával v korpusech. U většiny přísloví jsem tento proces zopakoval s různými částmi přísloví, stejný proces jsem opakoval, když jsem narazil na frekventovanou variantu. Opět jsem vyhledával její části, tak abych se dobral co největšího množství výskytů. Tento proces vyhledávání v korpusech je časově náročný, ale je díky němu možné najít velké množství výskytů i variant. Samozřejmě má určitou chybovost, která by se však měla pohybovat pouze v rámci jednotek výskytů. V českém národním korpusu je pro vyhledávání přísloví možné používat speciální nástroje (například vyhledávání přes col_lemma). Ve slovenských korpusech však nástroje pro vyhledávání paremií neexistují, a tak jsem se rozhodl pro stejný způsob vyhledávání u obou jazyků. Na začátku výzkumu jsem vycházel z předpokladu, že jsou přísloví nejčastěji přítomná v publicistice. Díky tomu jsem potřeboval dva korpusy (český a slovenský), které by byly stylově vyvážené. U přísloví by mohlo při nevyváženosti vzorku dojít ke zkreslení výsledku.

U nalezených přísloví zapisuji všechny varianty na začátku s malým písmenem a na konci bez interpunkce. Výjimkou jsou varianty, které mají v korpusech jeden výskyt celý v majuskulích (například „JABLKO ZŘEJMĚ NEPADLO DALEKO OD STROMU“). V textech zachovávám pravopis z korpusů, varianty s pravopisnými chybami nebo překlipy nezahrnuji pod jejich správné verze.

Český korpus

Pro vyhledávání v českém korpusu jsem vytvořil subkorpus ze syn_v11 zahrnující podkorpusy SYN2005, SYN2010, SYN2015 a SYN2020. Tento subkorpus jsem vytvořil proto, že je v něm rovnoměrné rozdělení textů publicistických, beletristických a textů oborové literatury. Při celkovém počtu 480 808 601 pozic je publicistika zastoupena 167 777 139 pozicemi, beletrie 159 860 938 pozicemi a oborová literatura 153 170 524 pozicemi.

Terminologie korpusu

Mnou vytvořený subkorpus je složen ze čtyřech korpusů – SYN2005, SYN2010, SYN2015 a SYN2020. Každý z těchto korpusů obsahuje přibližně 120 milionů pozic. Korpusy jsou vytvořeny tak, aby udržely rovnoměrné zastoupení tří hlavních textových typů – publicistiky, beletrie a oborové literatury.

V publicistice (NMG) jsou zahrnuty dvě části, a to konkrétně tradiční publicistika, kterou můžeme najít pod značkou NEW, a volnočasová publicistika (LEI).

Pod beletrií (FIC) můžeme v korpusech najít prózu (NOV), kratší prózu (COL), poezii (VER), drama (SCR) a ostatní beletrii (X).

Oborová literatura (NFC) zahrnuje texty z odborné literatury (SCI), profesní literatury (PRO) a populárně naučné literatury (POP) (Cvrček, Čermáková, Křen, 2016, s. 95).

Tyto korpusy zároveň v rámci výběru textů udržují určitá pravidla. U beletrických děl platí, že doba od prvního vydání nepřesahuje 75 let, konkrétní vydání díla v korpusech nesmí být starší 25 let. U odborných textů platí požadavek prvního vydání v posledních 25 letech. U publicistické části pak platí, že musí jít o texty vydané v dané pětiletce (například v SYN2010 budou přítomny z let 2005 až 2010) (Cvrček, Čermáková, Křen, 2016, s. 85).

Slovenský korpus

Pro vyhledávání ve slovenském korpusu jsem si zvolil podkorpus prim-10.0-public-vyv z roku 2022. Ten obsahuje celkem 571 526 056 pozic, což není tolik vzdálené českému subkorpusu. Vybral jsem ho, jelikož je vytvořen tak, aby byl vyvážený (33,33 % publicistické, 33,33 % umělecké, 33,33 % odborné texty).

Struktura kapitol

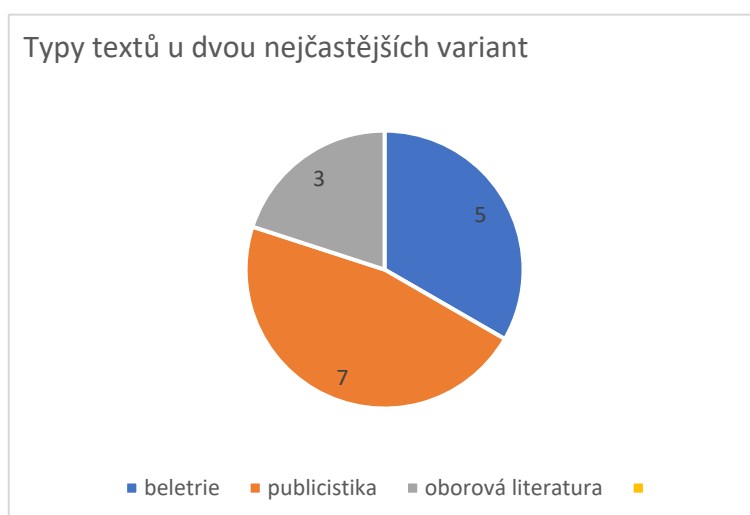
V následující kapitole představuji data získaná z korpusů. Uvádím je v pořadí, ve kterém jsou zaznamenány ve výše vytvořeném společném paremiologickém minimu češtiny a slovenštiny. Nejprve je představena česká varianta přísloví s výkladem významu a příklady z korpusů. Poté je popsán výskyt a počet variant, varianty jsou vypsány v tabulce společně s hodnotami výskytu (základní varianta je vždy tučně). U řady přísloví jsou zmíněny i aktualizace. U českých přísloví následuje po tabulce graf typů textů u nejfrekventovanější varianty. V případě, že má nejfrekventovanější varianta malý výskyt, je v grafu doplněna druhou nejčastější variantou (pokud má druhá varianta výskyt, který není okazionální). U grafu je vždy odkaz na příslušná data v korpusech. Pak pokračuji uvedením slovenského protějšku přísloví s informacemi o výskytu a variantách, opět s doprovodem tabulky. U každé dvojice je na závěr vytvořeno stručné srovnání české a slovenské verze.

Zakázané ovoce nejlíp chutná.

Přísloví „zakázané ovoce nejlíp chutná“ je založené na biblickém příběhu Adama a Evy. Význam je v tomto případě snadno odvoditelný: „zakázané, nedovolené a nedostupné, utajované věci jsou nejvíce přitažlivé, lákavé a často velmi příjemné a budí zvědavost nebo svádí k vyzkoušení, užití“ (Čermák, 2013, s. 80). Příklady z korpusu: „Křesťané se ale učili rychle, a poněvadž alkohol zakázaný Bohem nemají, ochutnávali ho i pod muslimskou nadvládou. Zakázané ovoce nejvíc chutná.“; „Jaký druh zábavy je pro současnou mládež nejlákavější? ZAKÁZANÉ OVOCE NEJVÍC CHUTNÁ! což dokazují i výsledky policejních razíí v barech a na diskotékách.“. Většinou je konotací zakázaného ovoce něco negativního. V rámci slovního spojení „zakázané ovoce“ se v korpusech často objevuje kolokace s adverbem sladce, verze vycházející z této kolokace jsem nezahrnul, významově se od přísloví liší.

Absolutní počet výskytů tohoto přísloví v korpusech je 31, což činí i.p.m. 0,06. Schindler pracuje se základní variantou „zakázané ovoce nejlíp chutná“, v korpusech je ovšem nejčastější variantou „zakázané ovoce nejvíc chutná“ s devíti výskyty. Před Schindlerovou základní variantu se frekvencí dostávají i varianta „zakázané ovoce chutná nejlépe“. V dalších variantách převládá dualita výrazů nejvíc a nejlíp společně se dvojicí nejvíce a nejlépe. V rámci slovosledu se také e také zaměňují pozice predikátu a příslovečného určení (nejvíc/nejvíce, nejlíp/nejlépe).

zakázané ovoce najvíc chutná	9
zakázané ovoce chutná nejlépe	6
zakázané ovoce nejlíp chutná	4
zakázané ovoce nejlépe chutná	3
Zakázané ovoce chutná nejlíp	2
zakázané ovoce nejvíce chutná	1
zakázané ovoce chutná nejvíce	1
zakázané ovoce prý chutná nejvíce	1
zakázané ovoce přece najvíc chutná	1
zakázané ovoce, které najvíc chutná	1
zakázané ovoce, které nejlépe chutná	1
zakázané ovoce lépe chutná	1

Zakázané ovocie najviac chutí

Slovenské přísloví „zakázané ovocie najviac chutí“ se v korpusu objevuje celkem v 53 případech (i.p.m. 0,09). Nejčastější varianty jsou dvě, a to konkrétně „zakázané ovocie najviac chutí“ a „zakázané ovocie najlepšie chutí“, obě mají po 14 výskytech. Přísloví disponuje dalšími 14 variantami, střídají se hlavně podoby superlativu (najviac, najlepšie, najväčšmi), v několika případech superlativ nahrazuje „velmi“, „viac“ nebo „dvojnásobně“. Ve slovenštině existuje toto přísloví ještě v rozvinuté podobě „zakázané ovocie preto najviac chutí, lebo rozum múti“. I ve slovenském jazyce je „zakázané ovocie“ často konotováno se sladkostí („zakázané ovocie je predsa vždy najsladšie“), tyto aktualizace jsem ovšem opět nezahrnul.

zakázané ovocie najviac chutí	14
zakázané ovoce chutí najlepšie	14
zakázané ovocie najlepšie chutí	9
zakázané ovocie chutí najviac	2
zakázané ovocie najviac (najlepšie) chutí	2
zakázané ovocie však zvyčajne chutí najväčšmi/ najväčšmi chutí	2
najviac chutí zakázané ovocie	1
zakázané ovocie vraj najviac chutí	1
zakázané ovocie predsa chutí najlepšie	1
zakázané ovocie ešte stále chutí najviac	1
zakázané ovocie totiž najviac chutí	1
zakázané ovocie najväčšmi chutí	1
zakázané ovocie viac chutí	1
zakázané ovocie chutilo dvojnásobne	1
zakázané ovocie preto najviac chutí, lebo rozum múti	1
zakázané ovocie preto veľmi chutí, lebo rozum múti	1

Srovnání

Při srovnání počtu výskytů i variant českého a slovenského znění přísloví v obou dvou případech převládá to slovenské, které má i.p.m. 0,09 (oproti 0,06 češtiny), a vyskytuje se ve 14 variantách (oproti 12 češtiny). U variant si můžeme všimnout podobných změn, střídá se „nejvíc/najviac” s „nejlíp/najlepšie”. Dvě nejčastější varianty přísloví jsou založené právě na této variaci. Slovenština však celkově poskytuje větší diverzitu variant („zakázané ovocie chutilo dvojnásobne“).

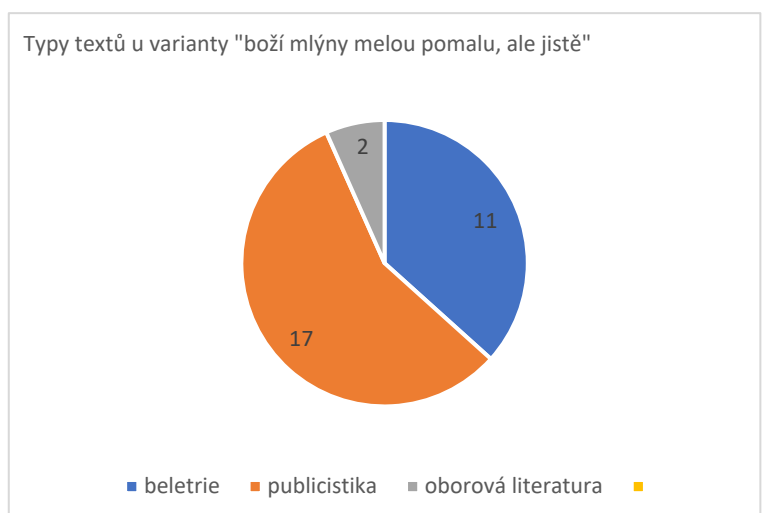
Boží mlýny melou pomalu, ale jistě.

Příslloví boží mlýny melou pomalu, ale jistě se v korpusech vyskytovalo jak v kompletní podobě, tak i v částečném znění „boží mlýny melou pomalu“. Význam tohoto přísloví je, že „(boží) spravedlnost může být pomalá, ale nakonec určitě přijde“ (Čermák, 2013, s. 65). Boží mlýny v tomto případě představují boží soud, který sice může trvat dlouho, ale je jistý. Význam je možné sledovat i na příkladech z korpusů (např: „Jestliže to udělal, stihla ho teď za to odplata. Boží mlýny melou pomalu, ale jistě.“; Další Kubíčkovo osočování pokračovalo tím, že mi vyhrožoval, že boží mlýny melou pomalu, ale jistě, a že do konce léta skončím s prací předsedy komise rozhodčích, " píše Macela v prohlášení.”).

Absolutní počet výskytů přísloví v korpusech činí 42, i.m.p. je tedy 0,09. Příslloví je zastoupeno celkem v 11 variantách, nejdominantější je základní varianta „boží mlýny melou pomalu, ale jistě“, tři výskyty má varianta „boží mlýny melou pomalu, ale spravedlivě“. V rámci variant se zachovává základ „boží mlýny melou pomalu“ a dochází k různým variacím zakončení.

boží mlýny melou pomalu, ale jistě	30
boží mlýny melou pomalu, ale spravedlivě	3
oží mlýny melou pomalu, ale o to jistěji, neomylněji a důsledněji	1
boží mlýny přece jen melou – byť pomalu	1
boží mlýny? Pomalu, ale jistě?	1
boží mlýny melou. Možná pomalu, ale jistě.	1
boží mlýny melou pomalu, ale melou	1
boží mlýny melou‘. Možná pomalu, ale melou	1
boží mlýny melou, sice pomalu, ale melou	1
boží mlýny, které melou pomalu, ale jistě	1
boží mlýny sice mlely pomalu, ale jistě	1

Božie mlyny melú pomaly, ale isto

Přísluví „božie mlyny melú pomaly, ale isto“ má v korpusech celkem 59 výskytů (i.p.m. 0,1) v 9 variantách. Nejčastější je základní varianta se 45 výskyty, následuje se šesti výskyty téměř totožná varianta „božie mlyny melú pomalu, ale iste“. U zbylých variant se stejně jako u češtiny objevuje verze „božie mlyny melú pomalu, ale spravdливо“. Frekventovaně se také vyskytuje zkrácená varianta „božie mlyny melú“, z aktualizací zmíním „božie mlyny melú pomaly, ale korektne“.

božie mlyny melú pomaly, ale isto	45
božie mlyny melú pomalu, ale iste	6
božie mlyny melú síce pomaly, ale isto	2
božie mlyny melú pomalu, ale spravdливо	2
<u>božie mlyny melú pomaly, ale presne</u>	1
božie mlyny predsa melú, i keď tak neznesiteľne pomaly	1
ako božie mlyny, melie pomaly, ale predsa len melie	1
božie mlyny , aj keď melú pomaly, predsalen občas melú isto	1
ach tie božie mlyny </p> <p> Melú síce isto </p><p> Ale pomaly	1

Srovnání

¹https://www.korpus.cz/kontext/shared_freqs?q=~mgQ4K0sEK8SS&fcrit=doc.txtype_group%200&freq_type=t ext-types&freqlevel=1&flimit=1&alpha_level=0.05&fpage=1&freq_sort=freq&fdefault_view=tables

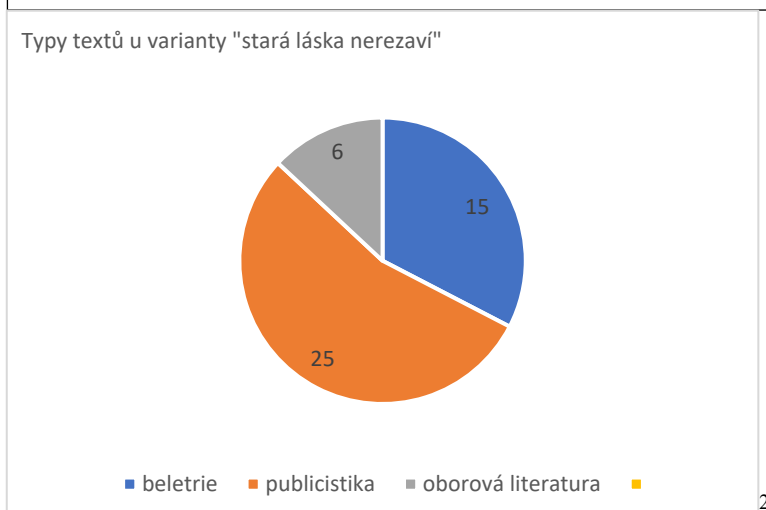
U těchto dvou přísloví se setkáváme s téměř totožnou frekvencí výskytu i počtem variant. V rámci frekvence má lehce navrch slovenské znění s i.p.m. 0,1 (čeština 0,09), variant nabízí více české znění – 11 (slovenština 9). Setkáváme se hned s několika totožnými variantami („boží mlýny melou pomalu, ale spravedlivě/božie mlyny melú pomalu, ale spravdливо“; „boží mlýny melou pomalu, ale melou/ako božie mlyny, melie pomaly, ale predsa len melie“). Největší odlišností slovenštiny je možnost použití „isto“ i „iste“, v češtině existuje pouze „jistě“.

Stará láska nerezaví.

Přísloví stará láska nerezaví patří mezi nejkratší ze společného paremiologického minima češtiny a slovenštiny a jeho význam je od slovesa rezavět snadno odvoditelný. „Dobrý a pevný citový vztah k tomu, co nás v mládí obklopovalo nebo s kým jsme šťastně, dobře žili, přetrvává, s postupem času nijak nemizí“ (Čermák, 2013, s. 56). Proces rezavění a koroze je spojen s rozpadem, kterému tedy stará láska nepodléhá. V korpusech můžeme význam vyčíst například z těchto ukázek: „V kuloárech se ovšem proslýchá, že jeho bývalá žena Martina, která dělá reportérku "nováckého" pořadu Prásk!, by se chtěla k rockerovi vrátit." Stará láska nerezaví.“; „Před lety měli s Danielem poměr, ale Bass ho po čase nechal. Jenomže stará láska nerezaví.“

V počtu výskytů dominuje základní varianta, potvrzuje se tedy, že kratší přísloví mývají většinou méně variant. Celkem má přísloví v korpusu 53 výskytů (i.p.m. 0,11) v sedmi variantách. Oproti té základní se však příliš neodlišují, největší změnou je varianta „staré city nerezaví“, ve které city zaštiťují větší množství nerezavějících emocí. U přísloví se objevují i aktualizace, které jsem mezi varianty nezahrnul. Jde například o slovní spojení „láska ke staré (ženě) nerezaví“ nebo „stará záliba nerezaví“. Tato slovní spojení sice staví na základu původního přísloví, ale významově se už příliš odlišují.

stará láska nerezaví	46
stará láska možná nerezaví	2
stará láska – na rozdíle od starých lodí – nerezaví	1
stará láska přece nerezaví	1
staré city nerezaví	1
stará láska asi opravdu nerezaví	1
stará láska prý nerezaví	1

Stará láska nehrdzavie.

Paremie „stará láska nehrdzavie“ figuruje ve slovenském korpusu prim-10.0-public-vyv celkem sedmdesátkrát (i.p.m. 0,12) v deseti variantách. Základní varianta má 55 výskytů, z ostatních variant po formální i významové stránce vyčnívají „pravá láska nehrdzavie“ a „skutočná láska nehrdzavie“. Vyskytuje se také aktualizace „stará láska hrdzavie“.

stará láska nehrdzavie	55
stará láska vraj nehrdzavie	3
stará láska naozaj nehrdzavie	2
stará láska predsa nehrdzavie	1
stará láska teda nehrdzavie	1
stará láska však nehrdzavie	1
stará láska, ktorá nehrdzavie	1
stará láska nezhrdzavela	1
pravá láska nehrdzavie	1
skutočná láska nehrdzavie	1

²https://www.korpus.cz/kontext/shared_freqs?q=~ymESqW0uoEcm&fcrit=doc.txttype_group%200&freq_type=text-types&freqlevel=1&flimit=1&alpha_level=0.05&fpage=1&freq_sort=freq&fdefault_view=tables

Srovnání

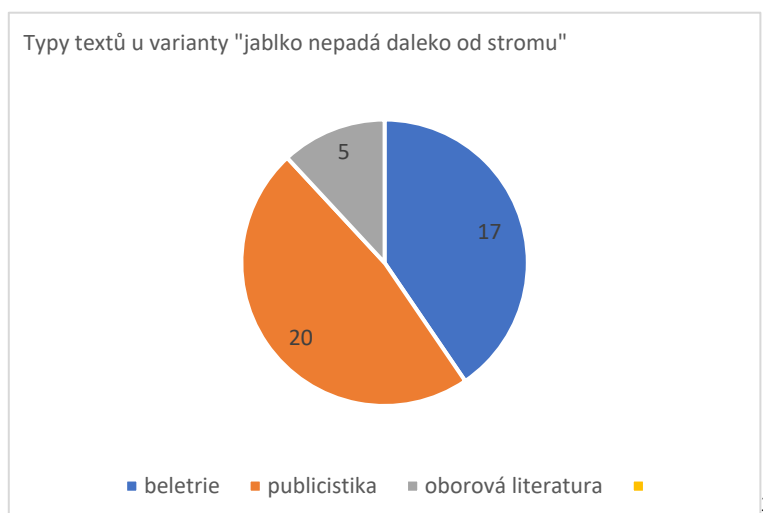
Srovnání frekvence a počtu variant této dvojice přísloví vychází v obou případech ve prospěch slovenštiny. U frekvence je rozdíl nepatrný (i.p.m. 0,12 slovenština, 0,11 čeština), slovenština má také o tři varianty více (10 slovenština, 7 čeština). V rámci variant se slovenština odlišuje možností užití přísloví v préteritu („stará láska nezhrdzavela“) a také dvěma variantami „pravá láska nehrdzavie“ a „skutočná láska nehrdzavie“, které sílu připisují i pravé a skutečné lásce.

Jablko nepadá daleko od stromu.

Přísloví „jablko nepadá daleko od stromu“ můžeme vyložit jako „je pochopitelné (že něco umí či to udělal), děti jsou přeci podobné rodičům a mívají stejné vlastnosti, schopnosti, sklony“ (Čermák, 2013, s. 44). V korpusech nacházíme tyto příklady: „Soudruh Fousek vedl houževnatý boj proti sabotérům a agentům a mezitím se mu narodil syn Kája. Říká se, že jablko nepadá daleko od stromu. Čekalo se, že Kája se stane zoceleným následovníkem slavného čekisty Dzeržinského.“; „V mém případě platí, že jablko nepadá daleko od stromu,“ podotýká výtvarnice. „Můj táta, Karel Valter, byl malíř.“

Toto přísloví se pyšní velice vysokým počtem variant i výskytů. Celkem 33 variant se vyskytuje v korpuse celkem ve 112 případech (i.p.m. 0,23). Nejvyšší zastoupení mají tři varianty, „jablko nepadá daleko od stromu“, „jablko nepadlo daleko od stromu“ a „jablko nepadne daleko od stromu“, které se liší pouze užitým časem. U dalších variant dochází k celé řadě drobnějších i rozsáhlejších změn, což vypovídá o tom, že je přísloví hojně používané a snadno změnitelné.

jablko nepadá daleko od stromu	42
jablko nepadlo daleko od stromu	23
jablko nepadne daleko od stromu	10
nepadlo jablko daleko od stromu	5
jablko nikdy nepadá daleko od stromu	3
jablko, které nepadlo daleko od stromu	2
jablko skutečně nepadá daleko od stromu	2
jablko tedy skutečně nepadlo daleko od stromu	1
jablko nepadá daleko od hrušky	1
jablko nepadá od stromu daleko	1
jablko zjevně nepadlo daleko od stromu	1
jablka koneckonců většinou nepadají daleko od stromu	1
jablko holt nepadlo daleko od stromu	1
jablko opravdu nepadá daleko od stromu	1
jablko opravdu nepadlo daleko od stromu	1
nepadne jabko daleko od stromu	1
jablko tak nepadlo daleko od stromu	1
jablko nepadlo daleko od stromu	1
jablko nepadne daleko od stromu	1
jablky, která nepadla daleko od stromu	1
jablka, která nepadla daleko od stromu	1
se jablko nezakoulelo daleko od stromu	1
jablko málokdy spadne daleko od stromu	1
JABLKO ŽŘEJMĚ NEPADLO DALEKO OD STROMU	1
jablko i tentokrát nepadlo daleko od stromu	1
jablku, které nepadá daleko od stromu	1
jablku, které (ne) padne daleko od stromu	1
jablko tak moc daleko od stromu nepadlo	1
jablko prý ale nepadá daleko od stromu	1
jablko nepadá od stromu daleko	1
jablíčko se od stromu daleko neodkutálelo	1
jablíčko od stromu daleko nepadne	1
jablko od stromu daleko nepadlo	1

Jablko nepadá d'aleko od stromu.

Slovenské přísloví „jablko nepadá d'aleko od stromu“ se v korpusech může pyšnit vysokým výskytem, celkově je zastoupeno ve 170 případech (i.p.m. 0,3) a ve velkém počtu 45 variant. Základní varianta je zastoupena třiapadesátkrát, i následující dvě varianty s dvojciferným počtem výskytů z ní vycházejí, dochází pouze ke změně slovesného času. U zbylých variant se střídají formy plurálu i singuláru v různých podobách, u sloves pak variuje „nepadat“ s „nespadnout“ a „neodkotúľať sa“.

jablko nepadá d'aleko od stromu	53
jablko nepadlo d'aleko od stromu	32
jablko nepadne d'aleko od stromu	16
jablko nespadne d'aleko od stromu	7
nepadlo jablko d'aleko od stromu	7
jablká nepadajú d'aleko od stromu	6
jablko nikdy nepadne d'aleko od stromu	4
jablko nespadlo d'aleko od stromu	3
jablko nikdy nepadá d'aleko od stromu	2
jablká nepadli d'aleko od stromu	2
jablku, ktoré nepadne d'aleko od stromu	2
jablko d'aleko od stromu nepadá	2

³https://www.korpus.cz/kontext/shared_freqs?q=~QIKYulcA2WYy&fcrit=doc.txttype_group%200&freq_type=txt-types&freqlevel=1&flimit=1&alpha_level=0.05&fpage=1&freq_sort=freq&fdefault_view=tables

jablko od stromu ďaleko nepadne	2
jablko naozaj nepadlo ďaleko od stromu	1
jablčeka, ktoré nepadli ďaleko od stromu	1
jablko naozaj nepadá ďaleko od stromu	1
jablká nepadli ďaleko od stromu	1
jablko naozaj nepadne ďaleko od stromu	1
jablko s určitostou nepadá ďaleko od stromu	1
jablká zrejme (ne)padli ďaleko od stromu	1
jablko teda nepadlo ďaleko od stromu	1
jablko asi ďaleko od stromu nepadlo	1
nepadlo jablčko ďaleko od stromu	1
jablko sa neodkotúľalo ďaleko od stromu	1
jablko, ktoré nepadá ďaleko od stromu	1
jablko ďaleko od stromu nepadlo	1
jablko možno nepadlo ďaleko od stromu	1
„jablkách“, ktoré nepadli ďaleko od stromu	1
jablkom, ktoré nepadlo ďaleko od stromu	1
jablku, čo nepadne ďaleko od stromu	1
plod však nepadá ďaleko od stromu	1
jablko, čo nepadá ďaleko od stromu	1
Jablko pôsobením gravitačnej sily nikdy nepadne ďaleko od stromu	1
jablko, ktoré nepadlo ďaleko od stromu	1
jablko ani v jeho prípade nepadlo ďaleko od stromu	1
sa jablčko odkotúľalo veľmi ďaleko od stromu	1
jablku, ktoré nepadlo ďaleko od stromu	1
jablko teda určite nepadlo ďaleko od stromu	1
jablko nepadá ďaleko od jablone	1
jablko od stromu ďaleko neletí	1
jablko naozaj nepadlo ďaleko od stromu	1
jablko nepadlo od stromu ďaleko	1
jablko sa teda od stromu ďaleko nezakotúľalo	1
jablko pomerne často nepadá od stromu ďaleko	1
jablko od stromu ďaleko nepadlo	1

Srovnání

České i slovenské znění přísloví „jablko nepadá daleko od stromu“ se mohou pyšnit vysokým výskytem. České znění má přes sto výskytů s i.p.m. 0,23, slovenské se absolutní hodnotou výskytů blíží ke dvěma stům s i.p.m. 0,3. Obě přísloví mají řadu variant, čeština celkem 29, slovenština dokonce 45. Pro dvojici platí velké množství variant zejména díky variabilitě predikátu, u slovenštiny je vše ještě zvýrazněno změnami slovosledu. Ve variantách často figurují zdobněliny („jablíčko/ jablčko“).

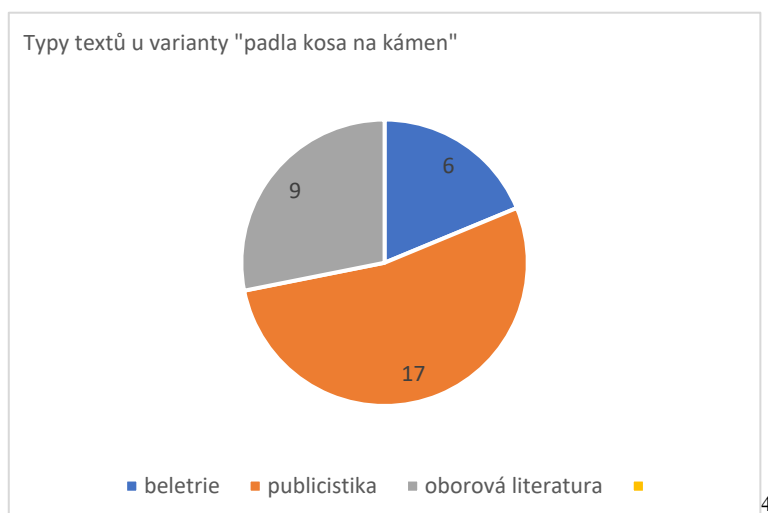
Padla kosa na kámen.

Přísloví „padla kosa na kámen“ popisuje situaci, ve které určitá síla (kosa) naráží na silný odpor (kámen). Příklady z korpusů jsou: „Když pak po roce 1938 padla kosa na kámen, ukázalo se, že nám chybí zkušenost boje na život a na smrt jednoduše z toho důvodu, že jsme nic podobného nikdy nezažili.“; „Když se ozbrojené bandy pustily i do okrádání a zabíjení turistů, padla kosa na kámen, neboť peníze z turistiky v národních parcích tvořily podstatnou část státních příjmů.“

„Padla kosa na kámen“ má v korpusech celkem 59 výskytů (i.p.m. 0,12) v 13 variantách. Nejčastější je základní varianta s 32 záznamy, následuje varianta „narazila kosa na kámen“ s 9 devíti výskyty. I u zbylých variant je hlavním rozdílem použití sloves „padat“, „padnout“ a „narazit“.

padla kosa na kámen	32
narazila kosa na kámen	9
padne kosa na kámen	6
padá kosa na kámen	2
narazí kosa na kámen	2
kosa na kámen padla	1
jednou musí padnout kosa na kámen	1
kosa na kámen však narazila	1
aráží jako kosa na kámen	1
musela dříve či později zákonitě padnout kosa na kámen	1
padá nejčastěji kosa na kámen	1
může narazit kosa na kámen	1
měla narazit kosa na kámen	1

Padla, trafila kosa na kameň.

Přísluví „padla, trafila kosa na kameň“ se v Ďurčem uváděné základní variantě v korpusech nevyskytuje. Absolutní hodnotě výskytu s cifrou 95 (i.p.m. 0,17) vládne mezi 14 variantami varianta „padla kosa na kameň“ se 32 výskyty. Hned za ní následují se 17 a 14 výskyty varianty „narazila kosa na kameň“ a „trafila kosa na kameň“, které vypovídají a hlavním rozdíle mezi variantami, jímž je variace sloves „padat“, „padnut“, „narazit“ a „trafit“ v různých časech. V jednom případě se setkáváme i se slovesem „udriet“.

padla, trefila kosa na kameň	0
padla kosa na kameň	32
narazila kosa na kameň	17
trafila kosa na kameň	14
trafila (padla) kosa na kameň	9
narazí kosa na kameň	9
padne kosa na kameň	5
trafí kosa na kameň	2
kosa na kameň narazila	1

⁴https://www.korpus.cz/kontext/shared_freqs?q=~fug2qSYyWIGG&fcrit=doc.txttype_group%200&freq_type=txt-types&freqlevel=1&flimit=1&alpha_level=0.05&fpage=1&freq_sort=freq&fdefault_view=tables

musí trefit' kosa na kameň	1
kosa na kameň vždy narazí	1
narazí, povedané obrazne, „kosa na kameň“	1
padla (kosa na kameň)	1
trafila, padla kosa na kameň	1
udrela kosa na kameň	1

Srovnání

Při komparaci českého a slovenského znění přísloví „padla kosa na kámen si můžeme všimnout velkého množství rozdílů. Slovenská verze je frekventovanější (i.p.m. 0,17 oproti 0,12 v češtině) a nabízí také větší množství variant (14 oproti 13 v češtině). Výrazným rozdílem je množství sloves v predikátu. U češtiny se setkáváme s „padat“, „padnout“ a „narazit“, oproti u slovenštiny je to „trafit“, „narazit“, „padnut“, „udriet“ a „padat“.

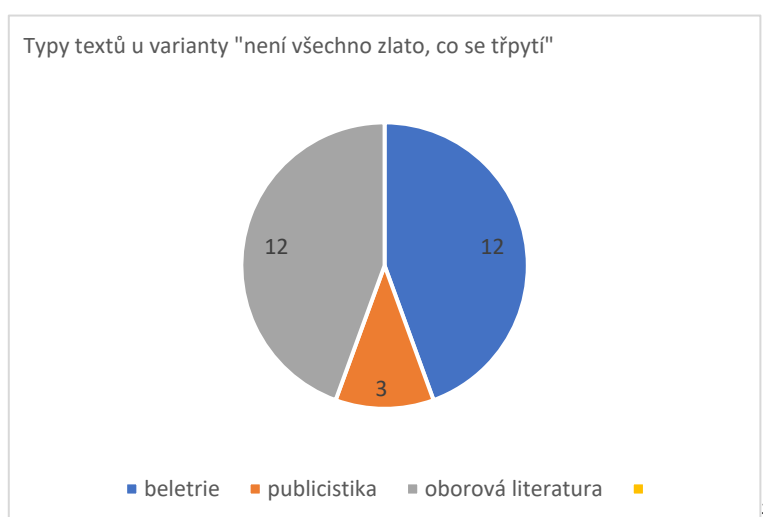
Není všechno zlato, co se třpytí.

Přísloví „není všechno zlato, co se třpytí“ poučuje o tom, že „co je vnějškově oslnivé a lákavé, nemusí být skutečně dobré, kvalitní“ (Čermák, 2013, s. 127). Příklady z korpusu jsou: „V jednom kole Pozoruhodný příběh je vyprávěn z pohledu hrdinky Dany, která svým osudem připomene staré přísloví, že není všechno zlato, co se třpytí, a navenek perfektní manželství nemusí být ve skutečnosti bezchybné.“; „Na rčení, že není všechno zlato, co se třpytí, dojel neznámý pachatel při noční loupežné výpravě v Hradci Králové. Rozbil výlohu zlatnictví na Slezském Předměstí a posbíral z ní jen náhražky šperků mnohem menší hodnoty, než mají pravé.“

Přísloví se v korpusech vyskytuje celkem v 55 případech (i.p.m. 0,11) v 13 variantách. Základní varianta má 37 výskytů, u zbylých variant dochází k řadě menších změn, zejména variuje „všechno zlato“, „vše zlato“ a „vždy zlato“. U aktualizací můžeme narazit například na „není všechno albín, co se třpytí“ nebo „není všechno maso, co se třpytí“.

není všechno zlato, co se třpytí	37
není vše zlato, co se třpytí	5
není zlato všechno, co se třpytí	3

není totiž všechno zlato, co se třpytí	1
není ovšem všechno zlato, co se třpytí	1
ne vždy však bude všechno zlato, co se třpytí	1
není ale všechno zlato, co se na internetu třpytí	1
není zlaté všechno, co se třpytí	1
není ale všechno zlato, co se třpytí	1
není vždy zlato, co se třpytí	1
ne všechno, co se třpytí, je zlato	1
ne vše, co se blýská, je pravé zlato	1
všecko, co se leskne, není zlato	1

Nie je všetko zlato, čo sa blyští.

„Nie je všetko zlato, čo sa blyští“ je v korpusech zastoupeno celkově ve 105 případech (i.p.m. 0,18) ve 14 variantách. Základní varianta disponuje 78 výskyty, u zbylých variant variují slovesa „blyšťať sa“, „beliť sa“ a „lesknuť sa“.

nie je všetko zlato, čo sa blyští	78
nie všetko, čo sa blyští, je zlato	6
nie všetko je zlato, čo sa blyští	3

⁵https://www.korpus.cz/kontext/shared_freqs?q=~1gu4WYi6Qcya&fcrit=doc.txttype_group%200&freq_type=txt-types&freqlevel=1&flimit=1&alpha_level=0.05&fpage=1&freq_sort=freq&fdefault_view=tables

nie všetko, čo sa blyští, je aj zlato	2
nie je však všetko zlato čo sa blyští	2
NIE VŠETKO JE ZLATO, ČO SA LESKNE	2
nie je všetko zlato, čo sa belie	2
nie je ale všetko zlato, čo sa blyští	1
nie je ani dnes všetko zlato, čo sa blyští	1
nie je vždy všetko zlato, čo sa blyští	1
nieje všetko zlato, čo sa blyští	1
nie je však vždy zlato, čo sa blyští	1
nie je všetko zlato, čo sa leskne	1
veď všetko čo sa leskne nie je zlato	1

Srovnání

Slovenská verze má v korpusech takřka dvojnásobnou frekvenci výskytů (i.p.m. 0,18 oproti 0,11 češtiny). I ve variantách je rozmanitější slovenské znění se 14 (oproti 13 českým). České a slovenské znění se liší nejčastějším slovesem v predikátu. U češtiny je to „třpytit se“ (slovenský ekvivalent „trblietať sa“ výskyt v rámci přísloví nemá), oproti tomu u slovenštiny je nejčastěji užito sloveso „blyšťať sa“ (český ekvivalent „blystit se“ výskyt v rámci přísloví také nemá).

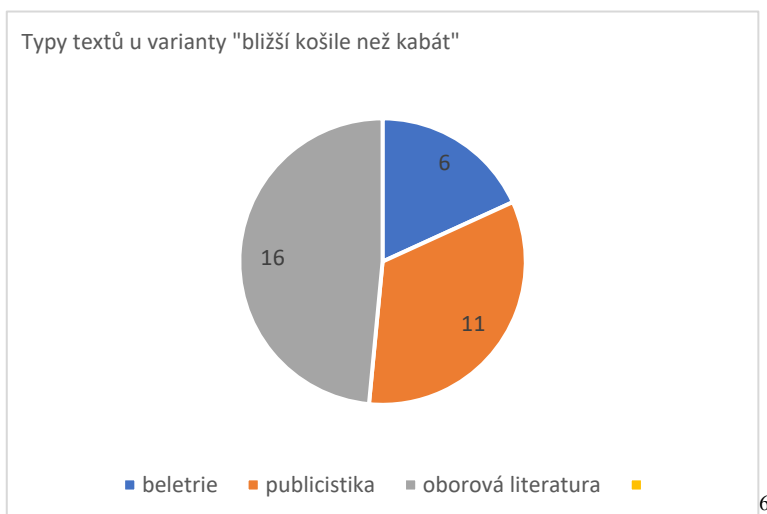
Bližší košile než kabát.

Význam přísloví „bližší košile než kabát“ není na první pohled zřejmý. Základní slovník českých přísloví jej vysvětluje takto: „v případě omezených možností dá obvykle každý člověk napřed přednost vlastnímu prospěchu“ (Čermák, 2013, s. 51). V korpusech můžeme nalézt tyto příklady: „Trápí mě rozbitost dnešního světa, ať v rodinách, či politice, takové to sobectví a přesvědčení, že je bližší košile než kabát.“; „Podle něj vyšla výroba v Číně stále levněji než v České republice. „Řídili jsme se ale heslem bližší košile než kabát, v Čechách díky tomu nepropustíme jediného člověka,“ doplnil Bříza.“

Prísloví vypovídající o lidské sobeckosti má v korpusech celkem 70 výskytů (i.p.m. 0,15) ve 14 variantách. Základní varianta je zastoupena třiatřicetkrát. Šestnáct výskytů má varianta „košile bližší než kabát“, která se liší změnou slovo sledu, na třetím místě je poté

s devíti výskyty varianta „košile je bližší než kabát“. Ze zbylých 11 variant je nejvíce odlišná „lepší košile než kabát“. Je to jediná varianta bez adjektiva blízký.

bližší košile než kabát	33
košile bližší než kabát	16
košile je bližší než kabát	9
košile je vždy bližší než kabát	2
košile jim byla zkratka bližší než kabát	1
bližší je košile než kabát	1
bližší košile, nežli kabát	1
košile je přednější než kabát	1
košilí, která je bližší než kabát	1
košili bližší než kabát	1
košile je zjevně bližší než kabát	1
košile je vždy a za všech okolností bližší než kabát	1
košile je najednou bližší než kabát	1
lepší košile než kabát	1

⁶https://www.korpus.cz/kontext/shared_freqs?q=~fCkiAYkk2qck&fcrit=doc.txttype_group%200&freq_type=txt-types&freqlevel=1&flimit=1&alpha_level=0.05&fpage=1&freq_sort=freq&fdefault_view=tables

Bližšia košeľa ako kabát.

Příslloví „bližšia košeľa ako kabát“ má v korpuse celkem 70 výskytů (i.p.m. 0,12). Základní varianta je se 42 výskyty zároveň i tou nejčastější, u druhé varianty dochází ke změně slovesledu, ve třetí variantě je nahrazena spojka „ako“ spojkou „než“. Mezi aktualizacemi můžeme najít například „bližšia košeľa ako cudzie preklady“.

bližšia košeľa ako kabát	42
košela bližšia ako kabát	22
bližšia košeľa než kabát	4

Srovnání

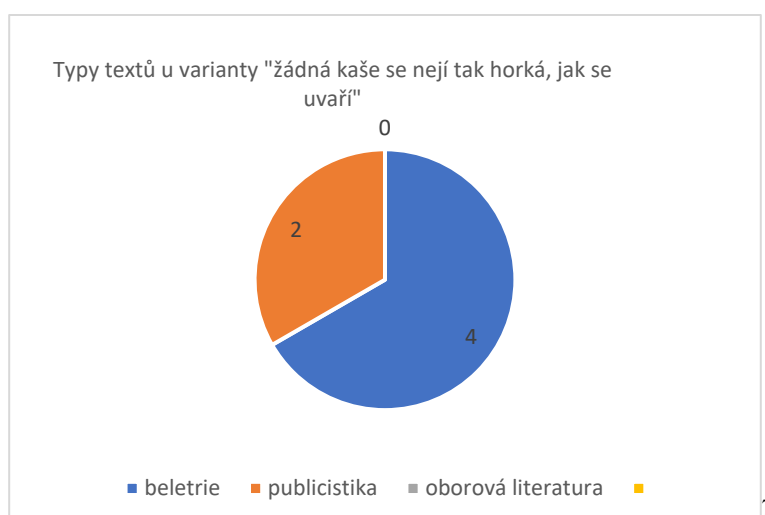
„Bližší košile než kabát“ je první z přísloví, ve kterém frekvencí i počtem variant dominuje čeština (i.p.m. 0,15 oproti 0,12 slovenštiny, 14 variant oproti 3 slovenštiny). Zásadním rozdílem je predikát v podobě slovesa „být“ u českých variant. Také můžeme pozorovat, že ve slovenštině se při porovnávání používá častěji „ako“ než „než“.

Žádná kaše se nejí tak horká, jako se uvaří.

„Přes momentální zlý a negativní dojem, dopad se to jako obvykle bude modifikovat, dál vyvíjet a mírnit“ (Čermák, 2013, s. 48). I tak se dá vyložit přísloví „žádná kaše se nejí tak horká, jako se uvaří“. Zkráceně je možné říct, že nic není tak hrozné, jak se to na první pohled zdá. V korpusech můžeme najít následující ukázky: „Zatím vyčkejme, žádná kaše se nejí tak horká, jak se uvaří. Nic hrozného se ještě neděje“. „Žádná kaše se nejí tak horká, jak se uvaří,“ řekl Emil Ludvig. "Nemá smysl ztrácet hlavu...“

Základní varianta přísloví, se kterou pracuje Schindler (žádná kaše se nají tak horká, jako se uvaří) se v korpusech nevyskytuje. V ostatních variantách má přísloví celkem 13 výskytů (i.p.m. 0,03), nejčastější variantou je s šesti výskyty „žádná kaše se nejí tak horká, jak se uvaří“. U dalších variant dochází k proměnám slovesa uvařit na vařit nebo navařit, také se však mění sloveso jíst na být, což je vzhledem ke smyslu přísloví překvapivé. Varianta „žádná kaše není tak horká, jak se uvaří“ totiž postrádá metaforický význam přísloví. V korpusech se také vyskytuje zkrácená verze „žádná kaše se nejí tak horká“.

žádná kaše se nejí tak horká, jako se uvaří	0
žádná kaše se nejí tak horká, jak se uvaří	6
že se žádná kaše nejí tak horká, jak se uvaří	1
žádná kaše se nejí tak horká, jak se uvařila	1
žádná kaše se však nejí tak horká, jak se uvaří	1
žádná kaše se nemusí jíst tak horká, jak se uvaří	1
žádná kaše není tak horká, jak se vaří	1
žádná kaše není tak horká, jak se uvaří	1
žádná kaše se nejí tak horká, jak se navaří	1

Nijaká kaša sa neje taká horúca, ako sa uvarí.

Paremie „nijaká kaša sa neje taká horúca, ako sa uvarí“ je charakteristická veľkým počtom variant a malým počtom výskytů každé z variant. Lze tedy předpokládat, že toto přísloví nemá jednu výrazně převažující variantu. Celkově se přísloví vyskytuje v 51 (i.p.m. 0,09) případech v počtu 28 variant. Nejčastější variantou je s pouhými osmi výskyty „žiadna kaša sa neje taká horúca, ako sa navaří.“ U zbylých variant dochází k velkému množství změn. V korpusech je k vidění i zkrácená verze „kaše sa neje taká horúca“.

žiadna kaša sa neje taká horúca, ako sa navaří	8
nič sa neje také horúce, ako sa uvarí	6
žiadna kaša sa neje taká horúca, ako sa uvarí	4

⁷https://www.korpus.cz/kontext/shared_freqs?q=~Kw8Oac2Swyeyk&fcrit=doc.txttype_group%200&freq_type=text-types&freqlevel=1&flimit=1&alpha_level=0.05&fpage=1&freq_sort=freq&fdefault_view=tables

kaša sa nikdy neje taká horúca, ako sa navarí	3
nič sa neje také horúce, ako sa navarí	3
nijaká kaša se neje taká horúca, ako sa navarí	2
kaša sa neje taká horúca, ako sa navarí	2
žiadna kaša sa neje taká horúca, ako sa varí	2
polievka sa neje taká horúca, ako sa uvarí	2
žiadna kaša sa neje taká horúca, ako sa uvarí	1
nijaká kaša se neje taká horúca, ako sa uvarí	1
nijaká kaša se neje taká horúca, ako sa varí	1
žiadna kaša sa neje taká horúca, aká sa navarí	1
žiadna kaša sa neje taká horúca, ako sa navarí	1
kaša sa neje taká vrelá, ako sa navarí	1
kaša sa neje taká horúca, ako sa varí	1
kaša sa nikdy neje taká horúca, ako ju uvaria	1
polievka sa neje taká horúca, ako sa navarí	1
polievka sa nikdy neje taká horúca, ako sa navarí	1
kaša sa nikdy neje taká horúca, ako sa varí	1
kaša sa nikdy neje taká horúca, ako sa uvarí	1
kaša nikdy neje taká horúca, ako sa navarí	1
kaša sa naozaj neje taká horúca, ako sa navarí	1
nič sa neje také horúce, ako sa varí	1
nič sa neje také horúce, ako sa to varí	1
nič sa neje také horúce, aké sa navarí	1
nič sa neje horúce; nijaká kaša sa neje taká horúca, ako sa na prvý pohľad zdá	1
nič sa neje tak horúce, ako sa to upečie	1

Srovnání

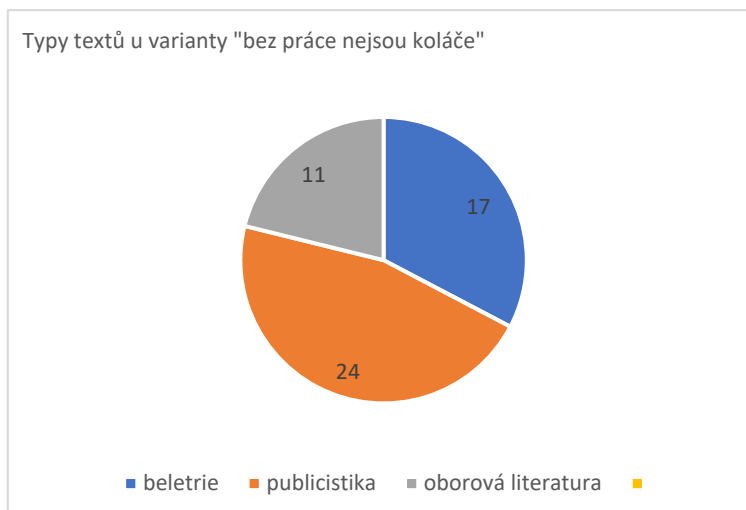
Při komparaci této dvojice přísloví je na první pohled patrná mnohonásobně vyšší frekvence i počet variant ve slovenštině (i.p.m. 0,09 oproti 0,03 češtiny, 28 variant oproti 8 českým). U slovenštiny je jednoznačně více variant, oproti češtině se však nevyskytuje nahrazení slovesa „nejíst“ slovesem „nebýt“ (u češtiny „žádná kaše není tak horká, jak se uvaří“). Velký počet slovenských variant tvoří variace „nijaká kaša“ a „žiadna kaša“, v češtině je pouze „žádná kaše“.

Bez práce nejsou koláče.

Přísluví „bez práce nejsou koláče“ je dalším z přísloví založených na rýmu. Význam přísloví lze interpretovat tak, že „svůj výtěžek, zásluhu, užitek je třeba si odpracovat.“ (Čermák, 2013, s. 89). V korpusech tento význam podporují příklady: „Píle se vždycky vyplatí. Můj dědeček říkával: Bez práce nejsou koláče.“; „Druhým krokem k úspěchu je vyrovnání se s faktem, že hledání zaměstnání je práce časově i emocionálně náročná. Staré a pravdivé – bez práce nejsou koláče, tady platí rovněž.“

Přísluví „bez práce nejsou koláče“ je v korpusech relativně hojně zastoupeno. Celkově 58 výskytů (i.p.m. 0,12) v šesti variantách s převahou základní varianty. Dvě z variant fungují na základě záměny konsonantů „ž“ a „č“, což mění koláče na koláže a naopak. Zahrnul jsem i variantu „bez práce nejsou lívance“, jelikož je významově i formou korespondující se základní variantou. Předposlední varianta v tabulce je způsobena pravopisnou chybou, což je při vyhledávání v korpusech okrajová nedokonalost. Toto přísloví má i mnoho aktualizací, například „bez peněz nejsou koláče“ nebo „bez prace nejsou koláče“.

bez práce nejsou koláče	52
bez práce nejsou koláč (ž) e	2
bez práce nejsou koláž (č) e	1
bez práce nejsou dle našeho starého přísloví ani koláče	1
bez prace nejsou koláče	1
bez práce nejsou lívance	1

Bez práce nie sú koláče.

Přísluví „bez práce nie sú koláče“ je výrazné tím, že má pouze jednu variantu. V korpusech je přítomno třiaosmdesátkrát (i.p.m. 0,15). Mezi aktualizace tohoto přísloví patří „bez práce nie sú mozole“ nebo „bez priateľov nie sú koláčem koláče sú život“. Stejně jako v češtině existuje i aktualizace „bez práce nie sú koláče“.

bez práce nie sú koláče	83
--------------------------------	----

Srovnání

Při komparaci českého a slovenského znění paremie „bez práce nejsou koláče“ se setkáváme se zajímavých úkazem. Slovenské znění má větší frekvenci (i.m.p. 0,15 oproti 0,12 češtiny) i přesto, že se vyskytuje pouze v jedné variantě (oproti 6 variantám v češtině). Na druhou stranu je třeba podotknout, že varianty v češtině jsou z velké části způsobené pravopisnými chybami/překlepy v korpusech a dvojicí „bez práce nejsou koláč(ž)e/bez práce nejsou koláž(č)e“.

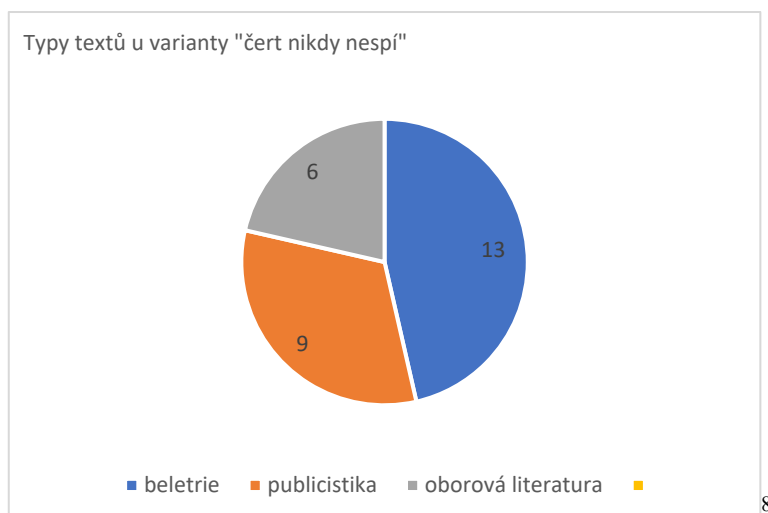
Čert nikdy nespí.

Dalším s kratších přísloví s menším množstvím variant je i „čert nikdy nespí“. Symbolický význam čerta v tomto případě nemusí nutně znamenat pouze zlo, ale i nepříjemnosti nebo neštěstí. Celkově tedy přísloví upozorňuje na to, že „vždy, a i v tomto případě může nastat neštěstí, nehoda, nepříznivá, popřípadě i tragická událost se špatnými následky“ (Čermák, 2013, s. 23). V korpusech lze význam sledovat na těchto příkladech: „A co

případné laviny? V červnu sice nepravděpodobné, ale čert nikdy nespí.“; „Měli bychom však brát v potaz i některá rizika... Jak se říká, čert nikdy nespí, což platí i v létě.“.

U přísloví „čert nikdy nespí“ je v korpusech absolutní hodnota výskytu 33 (i.m.p. je 0,07) s jasnou dominancí základní varianty. Hlavním přeměnou ve variacích je záměna čerta na ďábla a v jednom případě také nahrazení slovesa spát slovesem chrápat. Celkem se přísloví objevuje pouze v 5 variantách (z toho jedna je tvořena pravopisnou nepravděpodobností). Platí tedy stále pravidlo o závislosti délky přísloví na množství variant.

čert nikdy nespí	28
ďábel nikdy nespí	2
ale čerrrt nikdy nespí	1
čert ten nikdy nespí	1
ďábel nikdy nechrápe	1

Čert nikdy nespí.

Dalším z přísloví s nízkým počtem variant je „čert nikdy nespí“. Jde také o jediné přísloví, které je totožné v češtině i slovenštině. Celkově má v korpusech 68 výskytů (i.p.m. 0,12), základní varianta jich má 59 a v 9 případech figuruje varianta „diabol nikdy nespí“. Aktualizace nahrazují subjekt „čert“, nalézáme například „krv nikdy nespí“.

⁸https://www.korpus.cz/kontext/shared_freqs?q=~WMQoQOsmQWw8&fcrit=doc.t xtype_group%200&freq_type=text-types&freqlevel=1&flimit=1&alpha_level=0.05&fpage=1&freq_sort=freq&fdefault_view=tables

čert nikdy nespí	59
diabol nikdy nespí	9

Srovnání

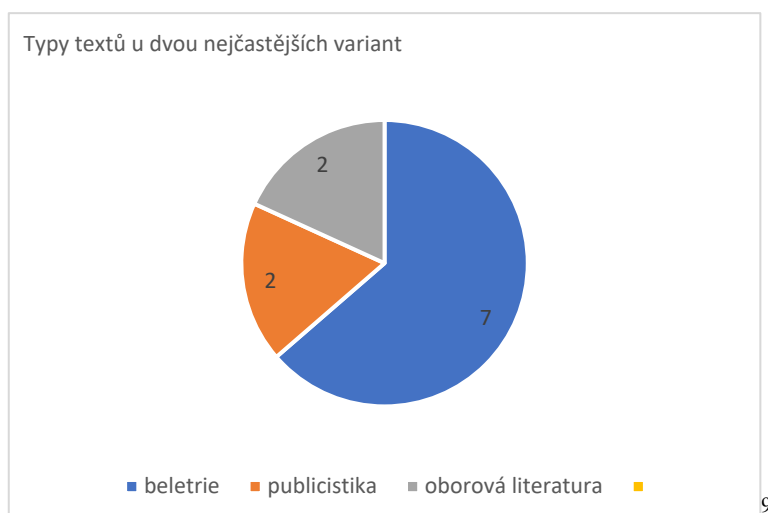
Totožně znějící dvojice přísloví „čert nikdy nespí“ je frekventovanější ve slovenských korpusech (i.p.m. 0,12 oproti 0,07 češtiny). Na varianty je sice bohatší čeština (5 oproti 2 slovenským), ale v celku je znění obou přísloví téměř totožné i ve variantách (české „d'ábel nikdy nespí“ a slovenské „diabol nikdy nespí“).

Neříkej hop, dokud nepřeskočíš.

Přísloví „neříkej hop, dokud nepřeskočíš“ se v rámci celkového vzorku lišilo přítomností citoslovce, což je slovní druh, který pro přísloví není typický. Přísloví nám říká: „neraduj se předčasně, dokud tvé vítězství není stoprocentně jisté“ (Čermák, 2013, s. 72). V korpusech je možné význam sledovat v příkladech: „Viola pohodila hlavou a shovívavě se na sestru usmála. „Jo,“ odpověděla, „vezmu si ho, Frances, a jo, odejdu ze Skotska.“ „Neříkej hop, dokud nepřeskočíš,“ ozvala se Sophia“; „Ovšem s takovými čísly, která mám za první dva zimní měsíce roku, snadno svůj cíl – tisíc mil – splním. Zuzko, neříkej hop, dokud nepřeskočíš!“.

Toto přísloví má v korpusech pouhých 14 výskytů (i.p.m. 0,03) v pěti variantách. Nejčastěji se vyskytují dvě varianty, základní varianta „neříkej hop, dokud nepřeskočíš“ a její variace v préteritu „neříkej hop, dokud jsi nepřeskočil“. U dvou variant dochází k výraznějším změnám, jednou jde o změnu citoslovce z „hop“ na „pr“, podruhé pak záměna slovesa „říkat“ na „křičet“.

neříkej hop, dokud nepřeskočíš	6
neříkej hop, dokud jsi nepřeskočil	5
neříkej hop, dokud neskočíš, teda nepřeskočíš	1
neříkej prr, dokud nepřeskočíš	1
nekřič hop, dokud nepřeskočíš	1

Nekrič hop, kým si nepreskočil.

Premie „nekrič hop, kým si nepreskočil“ figuruje v korpusech celkem ve 40 případech (i.p.m. 0,07) v 11 variantách. Nejčastější variantou není ta základní, ale „nekrič hop, kým nepreskočíš“ se 16 výskyty. Základní varianta následuje s osmi výskyty. Největší počet variací vychází ze záměny predikátu. Přísloví disponuje velkým množstvím aktualizací, například „nekrič hop, kým ti nepreskočí!“, „nekrič hop, kým nie je ruka v rukáve“ nebo „nekrič hop, kým si opäť neprestúpil“.

nekrič hop, kým nepreskočíš	16
nekrič hop, kým si nepreskočil	8
nehovor hop, kým nepreskočíš	4
nevrav hop, kým nepreskočíš	4
nekrič hop, ešte si nepreskočila	2
nekrič hop, kým sme nepreskočili	1
nekrič hop, pokým nepreskočíš	1
nekrič hop, pokiaľ nepreskočíš	1
netreba kričať hop, kým nepreskočíš	1
nepovedz hop, kým si nepreskočil	1
nevrav hop, kým si nepreskočil	1

⁹https://www.korpus.cz/kontext/shared_freqs?q=~VYOeaSEmYWSM&fcrit=doc.tdtype_group%200&freq_type=text-types&freqlevel=1&flimit=1&alpha_level=0.05&fpage=1&freq_sort=freq&fdefault_view=tables

Srovnání

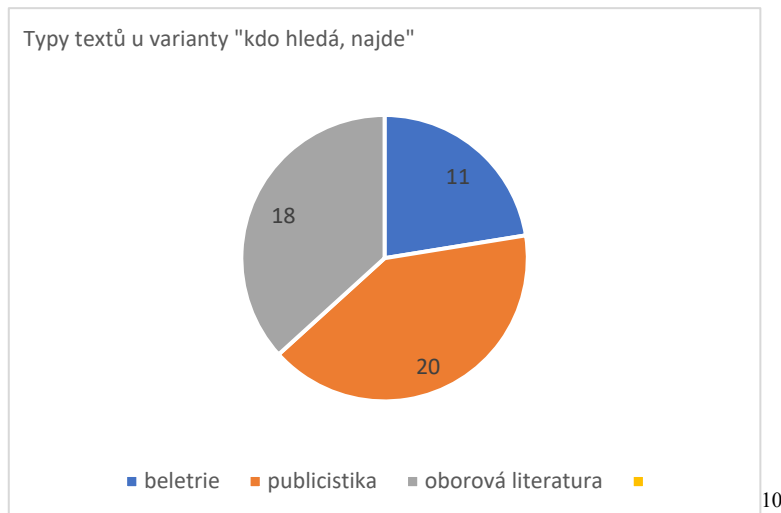
Slovenské znění „nekrič hop, kým nepreskočíš“ převyšuje to české více než dvojnásobně jak frekvencí (i.p.m. 0,07 oproti 0,03 češtiny), tak i počtem variant (11 oproti 5 českým). Základním rozdílem je to, že ve slovenštině se u imperativu používá celá řada sloves („nekričať, nehovoriť, nevraviť, nepovedať“), u češtiny pouze „neříkat“ a „nekřičet“.

Kdo hledá, najde.

Prísloví „kdo hledá, najde“ je další z přísloví s biblickým původem. Základní slovník toto jednoduché přísloví vykládá takto: „opravdu usilovným hledáním, pátráním lze potřebné nakonec najít“ (Čermák, 2013, s. 34). V korpusech můžeme najít velké množství příkladů z citace bible, mezi ně však nepatří například: „Ale kdo hledá, najde, a tak jsme i my našli právě u studny člověka, evropsky, ale chudě oblečeného, oslovujícího nás lámanou němčinou.“; „Ale zamyslet se nad tím přeci mohu. Nejsem, Evžen lovec žen“, jen dlouho a zatím kupodivu marně, hledám tu pravou. Prý, kdo hledá, najde... Uvidíme.“

I díky biblickým citátům má toto přísloví v korpusech významné zastoupení, celkově má 73 výskytů (i.p.m. 0,15) v 11 variantách. Základní varianta se vyskytuje devětačtyřicetkrát. U ostatních variant dochází ke střídání sloves „najít“ a „nalézt“, také variuje užití zájmena „ten“. Jedna varianta také zahrnuje použití archaického „kdož“ namísto klasického „kdo“.

kdo hledá, najde	49
kdo hledá, ten najde	7
kdo hledá, nalézá	6
kdo hledá najde	2
kdož hledá, nalézá	2
kdo hledá, vždycky najde	2
kdo hledá, opravdu hledá, najde vždycky něco dobrého	1
kdo hledá, nalezne	1
kdo hledá, vždycky něco najde	1
kdo hledá, ten také najde	1
kdo hledá, ten i nalézá	1

Kto hľadá, nájde.

Velkým počtem výskytů vyčnívá přísloví „kto hľadá, nájde“. Absolutní hodnotu výskytů 111 (i.p.m. 0,19) je tvořena převážně základní variantou se stovkou výskytů. Následují dvě varianty, které jsou užívány řidčeji. Mezi aktualizace můžeme zařadit například „kto surfuje, ten nájde“ vycházející z IT prostředí.

kto hľadá, nájde	100
kto hľadá, ten nájde	10
keď jako hľadá, nájde	1

Srovnání

Větší frekvenci (i.p.m. 0,19 oproti 0,15 češtiny) má v korpusech slovenské znění tohoto přísloví. Naopak je tomu u variant, tam dominuje čeština s 11 oproti 3 slovenským. Opět se tedy vyskytuje případ, ve kterém má znění s menším počtem variant větší frekvenci. Hlavním rozdílem je užití sloves „najít“ i „nalézt“ v češtině, ve slovenštině se setkáváme pouze s „najíst“.

¹⁰https://www.korpus.cz/kontext/shared_freqs?q=~X0U8YGsM8qcK&fcrit=doc.txtype_group%200&freq_type=text-types&freqlevel=1&flimit=1&alpha_level=0.05&fpage=1&freq_sort=freq&fdefault_view=tables

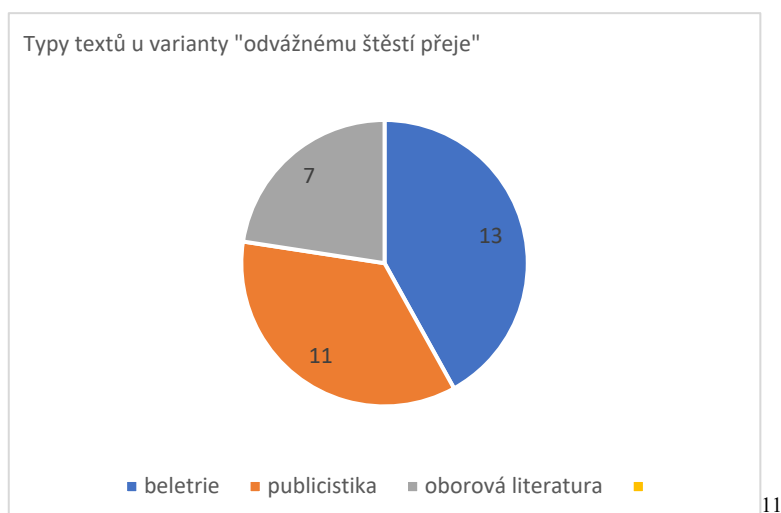
Odvážnému štěstí přeje.

Přísluví „odvážnému štěstí přeje“ patří mezi kratší přísloví ze společného paremiologického minima, přesto má řadu variant. Jeho význam je založen na tom, že „je třeba někdy riskovat a pak může člověk hodně získat“ (Čermák, 2013, s. 114). V korpusech nalézáme příklady: „Musela jsem to zkusit – odvážnému štěstí přeje – vždyť tu jde možná o víc, než si právě teď dokážu domyslet.“; „To mělo výhodu pro ty, co se odvážili. Odvážnému štěstí přeje, opakoval si Emil Ludvig, aby zahnal strach.“

Celkově má toto přísloví v korpusech 50 výskytů (i.p.m. 0,1), dominuje základní varianta se 31 výskyty, za kterou následuje varianta v plurálu a varianta s prohozeným slovo sledem (obě po šesti výskytech). Štěstí se s odvahou pojí v korpusech frekventovaně, druhou často dvojicí je přísloví „připravenému štěstí přeje“, které má v korpusech také vysoké zastoupení.

odvážnému štěstí přeje	31
odvážným štěstí přeje	6
štěstí přeje odvážným	6
štěstí přeje odvážnějm	1
odvážnému prý štěstí přeje	1
"Odvážnému," přeložil posléze svůj výrok, "štěstí přeje	1
štěstí přeje těm, kdo mají odvalu to zkusit	1
odvážným a statečným štěstí přeje	1
odvážným přeje štěstí	1
odvážnému přeje štěstí	1

Odvážnému štěstí přeje.

Přísluvím oblíbeným pisateli horoskopů a motivačních knih je „odvážnému štěstí přeje“. Vyskytuje se v 81 případech (i.p.m. 0,14) ve čtyřech variantách. Základní varianta při počtu 67 výskytů výrazně převažuje.

odvážnému štěstí přeje	67
šťastí přeje odvážným	10
odvážným přeje šťastí	3
šťastí přeje odvážnějšímu	1

Srovnání

Vyšší frekvenci má z dvojice přísloví slovenské znění (i.p.m. 0,14 oproti 0,1 češtiny). Co se variant týče, větší počet má čeština (10 oproti 4 ve slovenštině). Ve slovenštině se zároveň vyskytuje varianta „šťastí přeje odvážnějšímu“, ve které je adjektivum použito v komparativu, což je oproti ostatní variantám v obou jazycích ojedinělé.

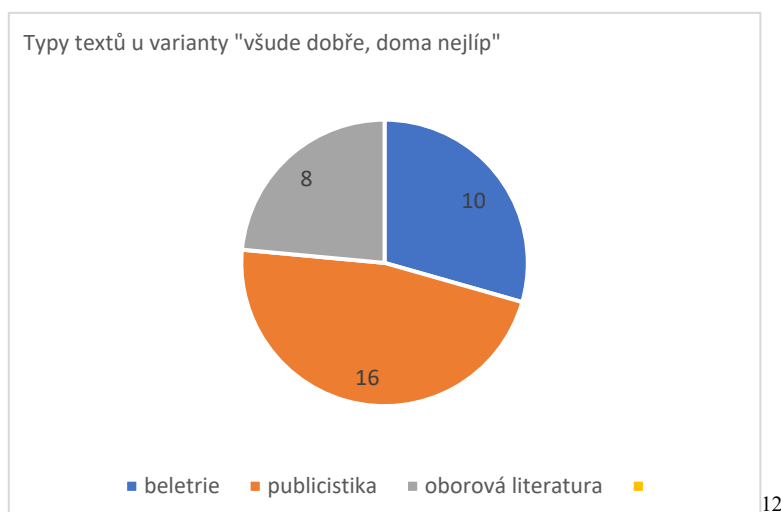
¹¹https://www.korpus.cz/kontext/shared_freqs?q=~5yYAkaw6MSC&fcrit=doc.txttype_group%200&freq_type=text-types&freqlevel=1&flimit=1&alpha_level=0.05&fpage=1&freq_sort=freq&fdefault_view=tables

Všude dobře, doma nejlíp.

Příslloví „všude dobře, doma nejlíp“ vypovídá o tom, že se „lidem žije nejlépe tam, kde se cítí doma, kde to důvěrně znají a mají své zázemí“ (Čermák, 2013, s. 122). V korpusu se vyskytuje řada příkladů: „Vrátila jsem se k smrti unavená, všude dobře, doma nejlíp, můj bytečku, už nikdy podobná odysea, konec.“; „To mi ve Španělsku hodně chybělo. Jak se říká – všude dobře, doma nejlíp.“

Celkový výskyt „všude dobře, doma nejlíp“ je 47 (i.p.m. 0,1). Základní varianta je přítomna v 34 případech, zbytek výskytů tvoří šest variant. Největší variací je používání/nepoužívání spojky „ale“ a variace „nejlíp/nejlépe“. Tato paremie je všeobecně známá a je dobře využitelná v marketingu a reklamě. V korpusech je k nalezení například: „všude dobře, v Havlovicích nejlíp“.

všude dobře, doma nejlíp	34
všude dobře, doma nejlépe	8
VŠUDE DOBŘE - DOMA NEJLÉPE	1
všude dobře, ale doma nejlíp	1
všude dobře, ale doma nejlépe	1
všude dobře, (u nás) DOMA nejlíp	1
všude dobře, s cestovní kanceláří HEIMAT doma nejlépe	1

¹²https://www.korpus.cz/kontext/shared_freqs?q=~cioymmCQoqaS&fcrit=doc.txttype_group%200&freq_type=text-types&freqlevel=1&flimit=1&alpha_level=0.05&fpage=1&freq_sort=freq&fdefault_view=tables

Všade dobre, ale doma najlepšie.

Slovenské přísloví vyzdvihující teplo domácího krbu je „všade dobre, ale doma najlepšie“. Které má v korpusech 97 výskytů (i.p.m. 0,17) ve třech variantách. Základní varianta figuruje na druhém místě za frekventovanější variantou „všade dobre, doma najlepšie“ disponující 89 výskyty. Stejně jako u české verze přísloví existuje enormní množství aktualizací, a to především díky přitažlivosti této paremie ve světě reklamy. Příklady jsou „všade dobre v Trnavě najlepšie“ nebo „všade dobre na Slovensku najlepšie“.

všade dobre, doma najlepšie	89
všade dobre, ale doma najlepšie	7
všade dobre, ale doma je najlepšie	1

Srovnání

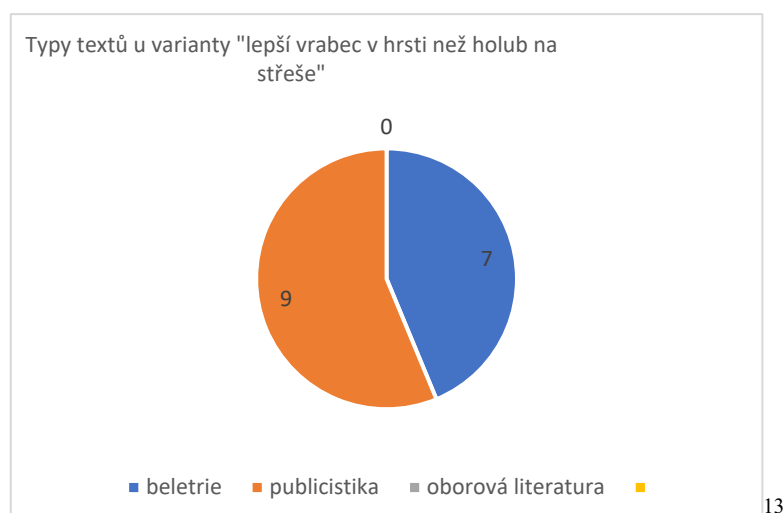
Paremie „všude dobře doma nejlip“ a „všade dobre, ale doma najlepšie“ potvrzují to, že slovenská přísloví mají v korpusech frekventovanější zastoupení (i.p.m. 0,17 oproti 0,1 češtiny). Zároveň má přísloví v češtině více variant (7 oproti 3 slovenským). Větší množství český variant můžeme připisovat střídání „nejlip“ a „nejlépe“, na kterém je založená většina variant.

Lepší vrabec v hrsti než holub na střeše.

Další v řadě paremií je „lepší vrabec v hrsti než holub na střeše“. Pod tímto příslovím si můžeme představit to, že „je lepší zvolit sice menší, ale jistý zisk než zisk větší, ale velmi nejistý či spojený s riziky“ (Čermák, 2013, s. 122). Význam je možné sledovat na příkladech: „Zatím se zdá, že Ariel Šaron - v duchu hesla lepší vrabec v hrsti než holub na střeše - na dohodu s Hizballáhem přistoupí.“; „Podle zásady lepší vrabec v hrsti než holub na střeše se raději smíří s nižší provizí z menší částky. Pořád je to lepší, než neprodat vůbec, a tedy nedostat provizi žádnou.“

Absolutní hodnota výskytu tohoto přísloví je 37 (i.p.m. 0,08) v 11 variantách. Základní varianta je zastoupena šestnáctkrát, u třech následujících variant se střídá „než“ a „nežli“ společně s interpunkcí před „než/nežli“. Frekventovaně se také objevují obě části přísloví jak „vrabce v hrsti“ tak „holuba na střeše“ můžeme používat odděleně.

lepší vrabec v hrsti než holub na střeše	16
lepší vrabec v hrsti nežli holub na střeše	8
lepší vrabec v hrsti, nežli holub na střeše	4
lepší vrabec v hrsti, než holub na střeše	3
lepší je mít vrabce v hrsti než holuba na střeše	1
pověstný vrabec v hrsti lepší holuba na střeše	1
vrabec v hrsti nežli holub na střeše vládní budovy	1
lepší je vrabec v hrsti než holub na střeše	1
vrabec v hrsti je lepší než holub na střeše	1
lidé budou brát spíš vrabce v hrsti než holuba na střeše	1
vzali jsme radši vrabce v hrsti než holuba na střeše	1

Lepší vrabec v hrsti jako holub na streche (ako zajac v chrasti).

U přísloví „lepší vrabec v hrsti ako holub na streche“ se setkáváme ještě s konkurenční variantou charakteristickou pro slovenštinu „lepší vrabec v hrsti ako zajac v chrasti“. Celkově se toto přísloví vyskytuje pětasedmdesátkrát (i.p.m. 0,13) v šesti variantách. „lepší vrabec v hrsti ako holub na streche“ má 59 výskytů a alternativní „lepší vrabec v hrsti ako zajac v chrasti“ 7 výskytů. Varianta, která se nejvíce odlišuje je „lepší vrabec v hrsti ako si lízat prsty“. Zahrnul jsem ji, protože se významově od základní varianty neliší, i když je po formální stránce odlišná. Stejně jako u dalších přísloví je možné sledovat variace spojek „ako“ a „než“.

¹³https://www.korpus.cz/kontext/shared_freqs?q=~QlkCuA26Eqqo&fcrit=doc.t xtype_group%200&freq_type=ext-types&freqlevel=1&flimit=1&alpha_level=0.05&fpage=1&freq_sort=freq&fdefault_view=tables

lepší vrabec v hrsti ako holub na streche	59
lepší vrabec v hrsti ako zajac v chrasti	7
lepší vrabec v hrsti než holub na streche	4
lepší vrabec v hrsti ako si lízat' prsty	3
lepší vrabec v hrsti ako vrana na streche	1
lepší je vták v hrsti ako holub na streche	1

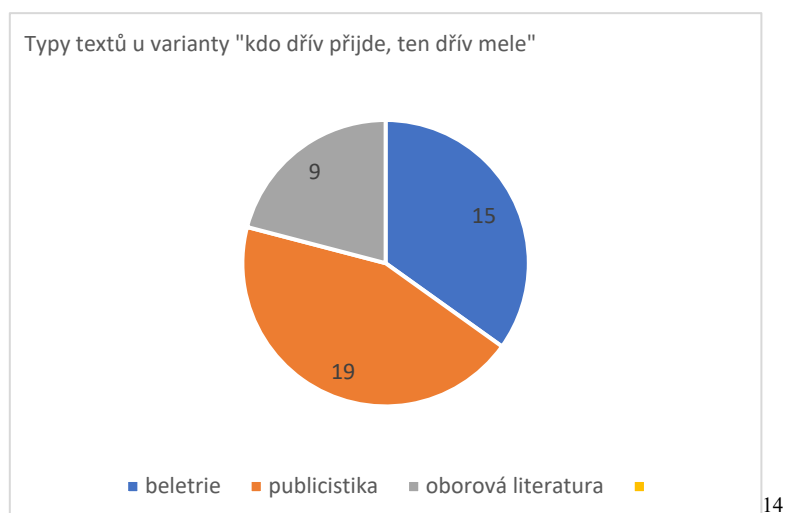
Srovnání

U této dvojice přísloví se setkáváme s výrazným rozdílem mezi českým a slovenským zněním přísloví. Kromě základní varianty „lepší vrabec v hrsti než holub na střeše/lepší vrabec v hrsti ako holub na streche“ se ve slovenštině objevuje frekventovaná varianta „lepší vrabec v hrsti ako zajac v chrasti“, kterou zmiňuje ve svém výzkumu už Ďurčo. Ta nemá v češtině ekvivalent. Další variantou jedinečnou pro slovenštinu je „lepší vrabec v hrsti ako si lízat' prsty“. Frekventovanější je slovenské přísloví (i.p.m. 0,13 oproti 0,08 češtiny), ale české znění nabízí více variant (11 oproti 6 slovenským).

Kdo dřív přijde, ten dřív mele

Přísloví „kdo dřív přijde, ten dřív mele“ je jediným, které jsem v korpusu našel pouze v jedné variantě. Důvodem může být to, že je snadno zapamatovatelné (pravidelné, rýmuje se), takže není třeba tvořit varianty. Významem přísloví je poučení, že ten, „kdo říve projevív zájem, ten má na danou věc větší nárok nebo právo na přednostní a výhodnější umístění“ (Čermák, 2013, s. 93). Tento význam jde sledovat na těchto korpusových příkladech: „Budou se prý rozdávát vstupenky podle hesla "Kdo dřív přijde, ten dřív mele".“; „Podíl na společném úlovku mohou členové jakékoliv lovecké společnosti (tedy i pavoučí) získat v podstatě dvojím způsobem: v prvním případě se dělí víceméně náhodně, rovnostářsky, přičemž platí „kdo dřív přijde, ten dřív mele“ nebo někdy spíš „urvi si, co můžeš“ (scramble competition)“. Výskyt základní a jediné varianty je v absolutní hodnotě 43 (i.p.m. 0,09).

kdo dřív přijde, ten dřív mele	43
---------------------------------------	----

Kto prv (skôr) pride, ten prv (skôr) melie.

Mezi přísloví, u kterých je Ďurčova základní varianta složena z více variant patří „kto prv (skôr) pride, ten prv (skôr) melie“ se 45 výskyty (i.p.m. 0,08) v 8 variantách. Nejčastější variantou je „kto prv pride, ten prv melie“ s 24 zástupci. „Kto skôr pride, ten skôr melie“ je zastoupeno sedmkrát. Třetí v pořadí je varianta „kto skor pride, ten skor berie“, která použitím slovesa „brát“ zjednodušuje pochopení významu paremie. Mezi aktualizace patří „kto si skôr objedná, skôr melie“.

kto prv pride, ten prv melie	24
kto skôr pride, ten skôr melie	7
kto skor pride, ten skor berie	6
kto prv pride, ten skor melie	2
kto prv pride, prv melie	2
kto skôr príde, ten prv melie	2
kto skôr pride, skôr melie	1
kto prv pride, ten prv berie	1

¹⁴https://www.korpus.cz/kontext/shared_freqs?q=~Sc02GMYMWaeC&fcrit=doc.t xtype_group%200&freq_type=text-types&freqlevel=1&flimit=1&alpha_level=0.05&fpage=1&freq_sort=freq&fdefault_view=tables

Srovnání

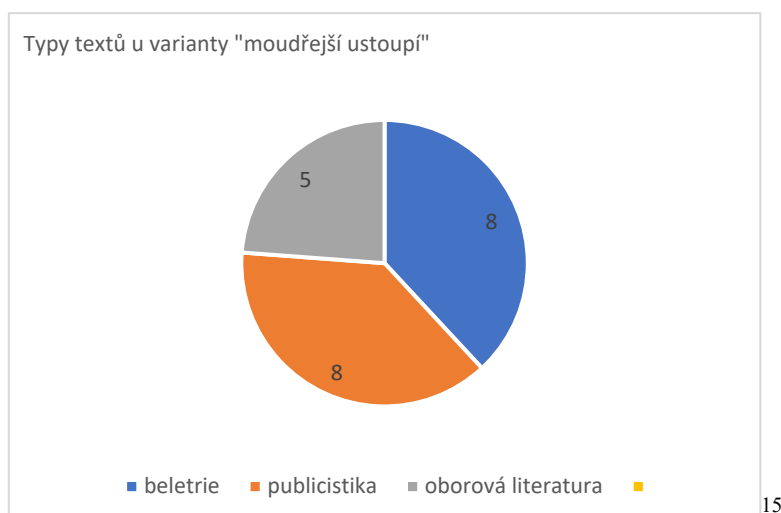
V případě této dvojice přísloví stojí proti sobě české znění s lehce vyšší frekvencí výskytu (0,09 oproti 0,08 slovenštiny) zastoupené pouze jedinou variantou proti slovenskému znění o osmi variantách. Množství variant „kto prv pride, ten prv melie“ vychází ze střídání „prv“ a „skôr“, ve slovenštině se zároveň na rozdíl od češtiny objevuje varianty „kto skôr pride, ten skôr berie“ a „kto prv pride, ten prv berie“.

Moudřejší ustoupí.

Jedním z dvouslovných přísloví je i „moudřejší ustoupí“. Je to jedno z přísloví, se kterými se setkáváme už od dětství, jelikož je není založené na metaforičnosti, jeho znění v sobě nese význam samo o sobě. V korpusech je tedy použito například takto: „Stojany na nože z kuchyně raději vyhodit. A naučit se, že v hádce moudřejší ustoupí. Může to zachránit život.“; „Zvedáme ze země suché palmové listy a nebojácně se blížíme. Paviáni se naštěstí řídí pravidlem, že moudřejší ustoupí, a cesta je volná.“.

Přísloví „moudřejší ustoupí“ má v korpusech absolutní hodnotu výskytu 25 (i.p.m. 0,05). Vyskytuje se celkem ve čtyřech variantách, přičemž hlavní varianta dominuje. Přísloví je krátké, a tak jsem jeho výskyt hledal i přes kolokace adjektiva moudřejší, přesto je výskyt nízký.

moudřejší ustoupí	22
moudrý ustoupí	1
Moudřejší (já) ustoupí	1
kdo je moudřejší a ustoupí	1

Múdrejší ustúpi.

Dvouslovné přísloví „múdrejší ustúpi“ má v korpusech celkem 51 výskytů (i.p.m 0,09) ve dvou variantách. Základní varianta je zastoupena osmačtyřicetkrát, varianta „múdrejší vždy ustúpi“ je zastoupena třemi příklady.

múdrejší ustúpi	48
múdrejší vždy ustúpi	3

Srovnání

Nízkým počtem variant disponuje české i slovenské znění (4 české, 2 slovenské), ve frekvenci opět dominuje slovenština s i.p.m. 0,09 oproti i.p.m. 0,05 češtiny. Rozdílem u variant je české „moudrý ustoupí“, ve kterém je namísto komparativu užit pozitiv.

Vrána k vráně sedá.

Přísloví „vrána k vráně sedá“ je zkrácenou verzí přísloví „vrána k vráně sedá, rovný rovného si hledá“, Schindler ji stanovil jako základní variantu. Význam toho přísloví je podle Základního slovníku českých přísloví: „lidi stejného (záporného) zaměření a cílů se pro vzájemnou podporu vyhledávají a sdružují se, nebo mají pro sebe porozumění“ (Čermák, 2013, s. 122). V korpusech můžeme tento význam sledovat na příkladech: „Vida. Tak tohle je typ lidí, kterému mu teď dáváš přednost, Katherine? Šmejďům? No, ale dává to smysl.

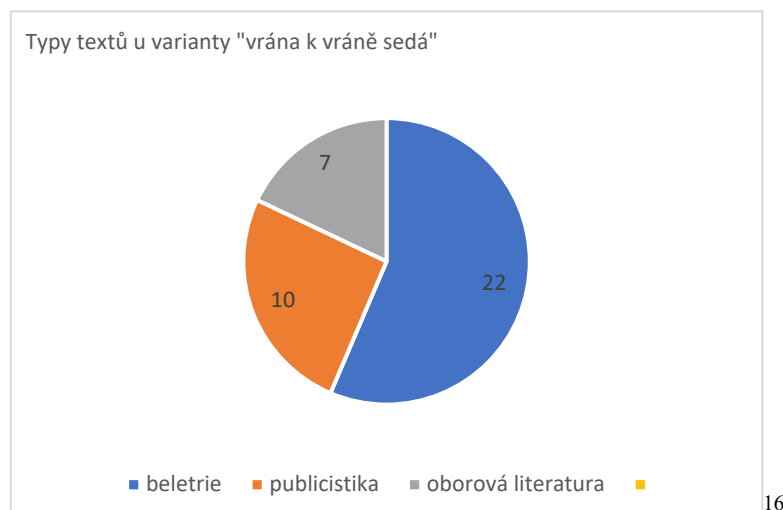
¹⁵https://www.korpus.cz/kontext/shared_freqs?q=~ZoS4m0UKMs6u&fcrit=doc.tdtype_group%200&freq_type=text-types&freqlevel=1&flimit=1&alpha_level=0.05&fpage=1&freq_sort=freq&default_view=tables

Vrána k vráně sedá, znáš to.“; „Podobnosti se přitahují. To je jedna z velkých pravd života. Vrána k vráně sedá.“

Celkový výskyt přísloví je 52 výskytů (i.p.m. 0,11). Převažuje základní zkrácená varianta s 39 výskyty, plné znění je přítomno v sedmi případech. V dalších pěti variantách variuje slovosled, v jednom případě dochází k záměně „rovný rovného“ na „stejný stejného“, což zjednodušuje interpretaci přísloví. Dva výskyty má také extrémně zkrácená varianta vráně k vráně. U varianty „vrána k vráně vždycky patří“ také dochází ke zjednodušení a přiblížení přísloví významu.

vrána k vráně sedá	39
vrána k vráně sedá, rovný rovného si hledá	7
vrána k vráně	2
vrána k vráně sedá, stejný stejného si hledá	1
vrána k vráně vždycky patří	1
sedá vrána k vráně	1
vrány k vráně sedají	1

¹⁶https://www.korpus.cz/kontext/shared_freqs?q=~mcCwMQKS2guc&fcrit=doc.txttype_group%200&freq_type=text-types&freqlevel=1&flimit=1&alpha_level=0.05&fpage=1&freq_sort=freq&fdefault_view=tables

Vrana k vrane sadá, (rovný rovného si hľadá).

Přísllovím s menším počtem variant je „Vrana k vrane sadá, (rovný rovného si hľadá)“, které v korpusech můžeme najít celkem dvaosmdesátkrát (i.p.m. 0,14) ve dvou variantách. Zkrácená varianta „vrana k vrane sadá“ má 59 výskytů, delší varianta „vrana k vrane sadá, rovný rovného si hľadá“ má výskytů 23.

vrana k vrane sadá	59
vrana k vrane sadá, rovný rovného si hľadá	23

Srovnání

České i slovenské znění tohoto přísloví můžeme najít ve zkrácené podobě „vrána k vráně sedá/vrana k vrane sadá“ i v rozvinutější „vrána k vráně sedá, rovný rovného si hledá/vrana k vrane sadá, rovný rovného si hľadá“. U obou přísloví je dominantní kratší varianta. Celkově je frekventovaněji zastoupené slovenské přísloví (i.p.m. 0,14 oproti 0,11 češtiny), v češtině se setkáváme se sedmi variantami oproti dvěma ve slovenštině. Rozmanitější varianty v češtině reprezentují příklady „vrána k vráně sedá, stejný stejného si hledá“ a „vrána k vráně vždycky patří“.

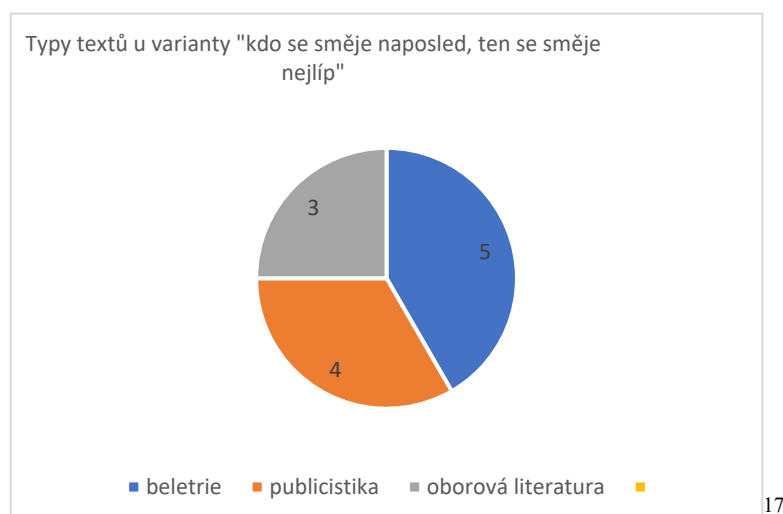
Kdo se směje naposled, ten se směje nejlíp.

U přísloví „kdo se směje naposled, ten se směje nejlíp“ je výklad poněkud složitější. Základní slovník českých přísloví u významu píše: „počkej a nebuď smutný, ještě bude příležitost, a nejlépe můžeš triumfovat, mít pocit úspěchu na konci“ (Čermák, 2013, s. 104). V korpusech můžeme najít tyto příklady: „Ale ne, můj milý, to ti nesežeru – sám ses oklamal, když jsi řekl: kdo se směje naposled, ten se směje nejlíp.. čemu se budeš smát jako poslední?“; „Jakmile ten motor dáme do kupy, pošlu tu panenku šefovi Hirohata a poradím mu, ať jí strčí hlavu do elektrickýho vořezávátka a špicí spáchá harakiri. Já jim ukážu! Kdo se směje naposled, ten se směje nejlíp!“

V korpusech je často k nalezení pouze zkrácená verze přísloví „kdo se směje naposled“, což má vliv na nižší celkovou četnost. Celkový výskyt je 19 (i.p.m. 0,04) v pěti variantách. Základní varianta převládá se 12 výskytů, u zbylých variuje „naposled“ s „naposledy“ a „nejlíp“ s „nejlépe“. V jednom případě se místo „nejlépe/nejlíp“ objevuje „nejdýl“. Oblíbenou novou

aktualizací je „kdo se směje naposled, ten má dlouhé vedení“ a „kdo se směje naposled, ten se ti směje za zády“.

kdo se směje naposled, ten se směje nejlíp	12
kdo se směje naposled, ten se směje nejlépe	3
kdo se směje naposledy, ten se směje nejlíp	2
kdo se směje naposled, ten se směje nejdýl	1
kdo se směje naposledy, směje se nejlépe	1

Kto se smeje naposledy, ten sa smeje najlepšie.

Přísluví „kto se smeje naposledy, ten sa smeje najlepšie“ má v korpusech celkem 32 (i.m.p. 0,06) výskytů ve 4 variantách. Převažuje základní varianta „kto se smeje naposledy, ten sa smeje najlepšie“ s 22 výskytů. U aktualizací se podobně jako v češtině setkáváme s „kto sa smeje naposledy, ten má dlhé vedenie“.

kto se smeje naposledy, ten sa smeje najlepšie	22
kto sa smeje naposledy, smeje sa najlepšie	8
najlepšie sa ten smeje, kto sa smeje naposledy	1
kto se smeje nakoniec, ten sa smeje najlepšie	1

¹⁷https://www.korpus.cz/kontext/shared_freqs?q=~ncqS0mmQeIOM&fcrit=doc.txttype_group%200&freq_type=text-types&freqlevel=1&flimit=1&alpha_level=0.05&fpage=1&freq_sort=freq&fdefault_view=tables

Srovnání

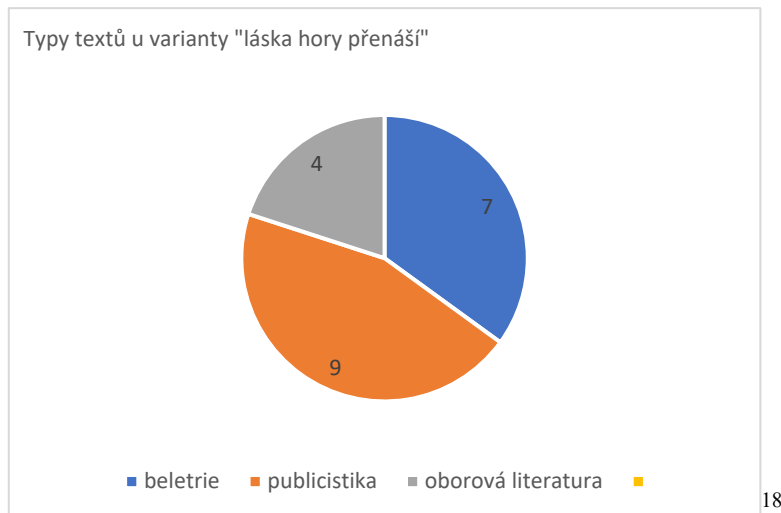
Dvojice přísloví smíchu má v korpusech relativně nízké zastoupení (pro slovenštinu i.p.m. 0,06, pro češtinu méně – i.p.m. 0,04). Počet variant je také nízký (5 v češtině a 4 ve slovenštině). Největší odlišností českých variant je „kdo se směje naposled, ten se směje nejdýl“.

Láska hory přenáší.

„Láska hory přenáší“ je další z paremií o největším lidském citu. V Základním slovníku českých přísloví je význam přísloví vysvětlen takto: „skutečný cit, láska k druhému vede člověka k obětem, velkým výkonům, i při překonávání zdánlivě nepřekonatelné okolnosti a podobně“ (Čermák, 2013, s. 54). V korpusech můžeme nalézt příklady: „No tak jsme se setkávali jenom v Drážďanech. Byla to nepříjemnost, ale láska hory přenáší, že jo.“; „Láska hory přenáší, praví známé rčení, a v případě Terezy to platí stoprocentně.“ Byla jsem zamilovaná do profesora, který byl na 'lyžáku' s námi, a tak jsem zvládla ledacos.“

Hyperbolické přísloví o lásce se v korpusech nachází celkem ve 33 případech (i.p.m. 0,07). Základní varianta je zastoupena dvacetkrát, zbylých 12 variant se vyskytuje pouze okazionalně. V korpusech můžeme nalézt i zápornou aktualizaci „láska hory nepřenáší“.

láska hory přenáší	20
láska i hory přenáší	2
láska hory (peněz) přenáší	1
lásky, která hory přenáší	1
láska sice hory přenáší	1
láska hory, a tedy i jakékoliv jiné vzdálenosti přenáší	1
šťastné zamilování-cit, který hory přenáší	1
láska nebeská i hory přenáší	1
manželská láska a láska k jídlu a vaření nepochybně hory přenáší	1
láska totiž hory přenáší	1
láska však zřejmě hory přenáší	1
láska ale hory přenáší	1
láska je výborná motivace, hory přenáší	1

Láska hory přenáša.

Přísluví o síle lásky „láska hory přenáša“ je v korpusech zastoupeno šestašedesátkrát (i.p.m. 0,12) v deseti variantách. 34 výskytů má základní varianta, nejodlišnější z variant je „láska preskakuje hory“, ve které dochází ke změně slovesa v predikátu. Kromě lásky přenáší hory ve slovenštině i víra v aktualizaci „viera hory přenáša“.

láska hory přenáša	34
láska, která/čo hory přenáša	17
láska aj hory přenáša	5
láska naozaj hory přenáša	3
láska přenáša hory	2
láska preskakuje hory	1
láska nielen hory přenáša	1
v láske môžeme hory přenášať	1
láska niekedy i hory přenáša	1
láska skutočne hory přenáša	1

¹⁸https://www.korpus.cz/kontext/shared_freqs?q=~JSWoluygAsUQ&fcrit=doc.t xtype_group%200&freq_type=t ext-types&freqlevel=1&flimit=1&alpha_level=0.05&fpage=1&freq_sort=freq&fdefault_view=tables

Srovnání

Při komparaci těchto dvou přísloví o lásce je vidět převaha výskytů slovenské varianty. Po převedení na i.p.m. je poměr mezi českým a slovenským zněním 0,07:0,12. Oba jazyky disponují dvojciferným počtem variant, u češtiny je to 13 a u slovenštiny 10. V českých variantách na pozici predikátu figuruje sloveso „přenášet“, u slovenských jeho ekvivalent „prenášat“ v jednom případě nahrazuje „preskakovať“. U českých variant zase v jednom případě láska v přísloví není zastoupena. Je nahrazena „šťastným zamilováním“.

Kdo jinému jámu kopá, sám do ní padá.

Dalším z přísloví je „kdo jinému jámu kopá, sám do ní padá“. I u tohoto přísloví je často používaná zkrácená varianta „kdo jinému jámu kopá“. Výklad přísloví je následovný: „zlý úmysl uškodit, ublížit druhému se obvykle původci vymstí stejným způsobem“ (Čermák, 2013, s. 44). V korpusech tento význam naznačují příklady: „V roce 1963 popsal Malcolm X, ze svého pohledu poměrně logicky, vraždu presidenta Kennedyho příměrem "kdo jinému jámu kopá, sám do ní padá"- násilnosti bělochů, které byly tak často namířené proti černochům, zasáhly samotného vůdce "modrookých ďáblů".“; „Kapoun byl na rožni, ten jest jim utek, místo ohništěte měly zármutek, husa se zaběhla, pečeně spálila, to byl užitek! I tentokrát se tedy potvrzuje pravda, že kdo jinému jámu kopá, sám do ní padá, a tím jeho pádem že promlouvá vyšší spravedlnost.“.

Celkově se přísloví v korpusech vyskytuje třiadvacetkrát (i.p.m. 0,05). Absolutní hodnota výskytu je z valné většiny tvořena základní variantou, další dvě varianty mají každá pouze po jednom výskytu. Aktualizace mají především humorný význam, například „Kdo jinému jámu jámu, sám si do ní mamut“ nebo „jak se do lesa volá, sám do ní padá“.

kdo jinému jámu kopá, sám do ní padá	21
kdo jámu kopá, sám do ní padá	1
kdo jinému jámu kopá, sám do ní může spadnout	1

Kto druhému jamu kope, sám do nej (s)padne.

Přísluví „kto druhému jamu kope, sám do nej (s)padne“ má v korpusech 47 výskytů (i.p.m. 0,08). Jeho znění v sobě obsahuje dvě nejčastější varianty – „kto druhému jamu kope, sám do nej spadne“ s 21 výskyty a „kto druhému jamu kope, sám do nej padne“ s devíti výskyty. U zbylých osmi variant je nejvýraznější změnou střídání „druhému“ a „inému“.

kto druhému jamu kope, sám do nej spadne	21
kto druhému jamu kope, sám do nej padne	9
kto druhému jamu kope, sám do nej padá	8
kto inému jamu kope, sám do nej spadne	2
kto kope jamu (druhému, sám) do nej padne	2
kto jamu kope druhému sám do nej padá	1
kto jamu kope, padne do nej	1
kto inému jamu kope, sám do nej padá	1
kým totiž inému kope jamu, sám prvý do nej padá	1
kto kope jamu, padne do nej	1

¹⁹https://www.korpus.cz/kontext/shared_freqs?q=~gEGYuQAYYGoa&fcrit=doc.txttype_group%200&freq_type=text-types&freqlevel=1&flimit=1&alpha_level=0.05&fpage=1&freq_sort=freq&fdefault_view=tables

Srovnání

Slovenské znění přísloví má v tomto případě větší frekvenci výskytu (i.p.m. 0,08 oproti 0,05 češtiny) i větší množství variant (10 oproti 3 českým). Velká část slovenských variant je na rozdíl od češtiny tvořena střídáním „inému“ a „druhému“, také ve větší míře dochází k variování sloves „spadnút“ a „padnút“. Ve slovenštině se také vyskytují zkrácené verze „kto kope jamu, padne do nej“ a „kto jamu kope, padne do nej“.

Co se v mládí naučíš, ve stáří jako když najdeš.

Dalším v řadě přísloví společného paremiologického minima češtiny a slovenštiny je „co se v mládí naučíš, ve stáří jako když najdeš“. Význam tohoto přísloví je jednoznačný – „snaž se naučit co nejvíc, dokud jsi mladý, bude se ti to hodit“ (Čermák, 2013, s. 24). V korpusech se vyskytují tyto příklady: „V tom jsem si vzpomněla na přísloví: "Co se v mládí naučíš, ve stáří jako když najdeš!" Ale já neměla na co si vzpomenout, protože jsem na rozdíl od něho bruslit nikdy neuměla.“; „Chtěl bych, aby tenhle pocit mělo co nejvíce lidí, a vím, že když lidi začnou sportovat už v dětství, tak je to hrozně důležité. Jak se říká, co se v mládí naučíš, ve stáří jako když najdeš.“

„Co se v mládí naučíš, ve stáří jako když najdeš“ se v korpusech vyskytuje celkem čtyřicetkrát (i.m.p. 0,05). Základní varianta má 13 výskytů. Zbýlých 11 výskytů je reprezentováno 9 variantami, ve kterých variiují substantivní výrazy „v/ve stáří“ a „k/ke stáru“. Jednou je tento výraz nahrazen „později“ a jednou „v nejlepším věku“.

co se v mládí naučíš, ve stáří jako když najdeš	13
co se v mládí naučíš, v stáří jako když najdeš	3
CO SE V MLÁDÍ NAUČÍŠ, V STÁŘÍ JAKO BYS NAŠEL	1
co se v mládí naučíš, ve stáří jako bys našel	1
čemu se člověk v mládí naučí, k stáru jako když najde	1
co se v mládí naučí, ve stáří jako když najde	1
co se v mládí naučí, ve stáří jako když najdou	1
co se v mládí naučíš, ke stáru jako když najdeš	1
co se v mládí naučíš, v nejlepším věku jako když najdeš	1
co se v mládí naučíš, později jako když najdeš	1

Čo sa za mladi naučíš, na starosť akoby si našiel.

Premie „čo sa za mladi naučíš, na starosť akoby si našiel“ je má v korpusech absolútnú hodnotu výskytu 23 (i.p.m. 0,04) v 10 variantách. Najfrekvencovanejšia není základní varianta, ale „čo sa za mladi naučíš, na starobu akoby si našiel“ s osmi výskytmi. Nejedlišnejšou variantou je „čo sa za mladi naučíš, to potom v núdzi ako by si našiel“.

čo sa za mladi naučíš, na starobu akoby si našiel	8
čo sa za mladi naučíš, na starosť akoby si našiel	2
čo sa zamladi naučíš, na starosť akoby si našiel	2
čo sa za mladi naučíš, na staré kolená akoby si našiel	2
čo sa za mlada naučíš, na starosť akoby si našiel	2
čo sa za mladi naučíš, v starobe akoby si našiel	1
čo sa zamladi naučíš, v starobe akoby si našiel	1
čo sa za mladi naučíš, to potom v núdzi ako by si našiel	1
čo sa v mladosti naučíš, v starobe akoby si našiel	1
čo sa v mladosti naučíš, v starobe ako keby si našiel	1

²⁰https://www.korpus.cz/kontext/shared_freqs?q=~OcsEgGKqmg2&fcrit=doc.txttype_group%200&freq_type=text-types&freqlevel=1&flimit=1&alpha_level=0.05&fpage=1&freq_sort=freq&fdefault_view=tables

Srovnání

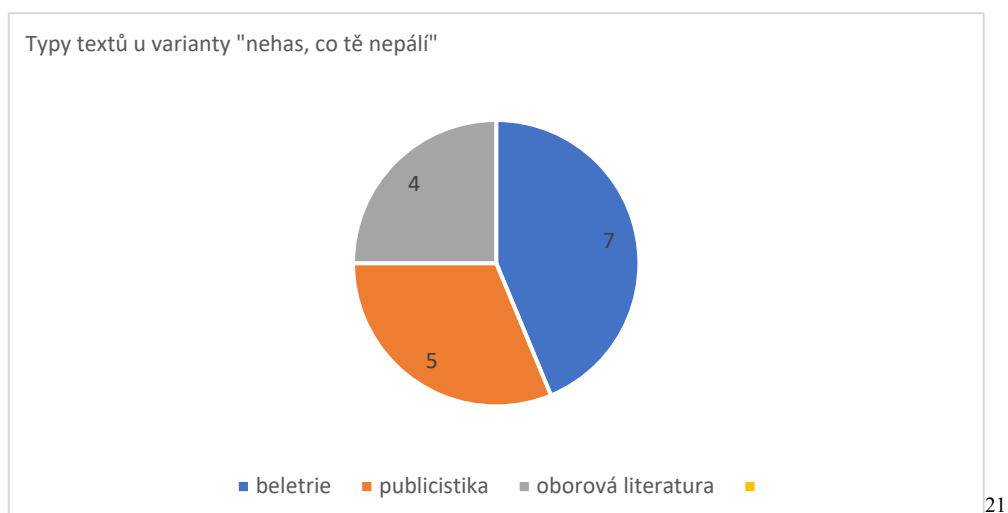
Dvojice paremií o podstatnosti dovedností získaných v mládí má v obou jazycích takřka stejnou frekvenci (i.p.m. 0.05 pro češtinu a 0,04 pro slovenštinu) a také stejný počet variant (10). Ve variantách dochází k velkému množství změn, zejména se mění „ve stáří“ na „v stáří“, „ke stáru“ nebo „k stáru“, ve slovenštině „na starost“ na „na staré kolená“, „v starobe“ nebo „na starobu“.

Nehas, co tě nepálí.

Dalším v řadě českých přísloví je „nehas co tě nepálí“. Základní slovník českých přísloví vykládá jeho význam takto: „neintervenuj, nevměšuj se, neplet' se do věcí, které se tě přímo netýkají“ (Čermák, 2013, s. 68). V korpuse tento význam potvrzují příklady: „Jen ať si to tam vzadu vyřídí samy, nehas, co tě nepálí.“; „Každý věděl, že si odpoledne s oblibou dala jednu dvě skleničky. Nikdo se v tom nebude moc št'ourat. Nehas, co tě nepálí.“

„Nehas, co tě nepálí“ má v korpusech celkově 27 výskytů (i.p.m. 0,06), 16 výskytů patří základní variantě, čtyřmi výskyty disponuje varianta „co tě nepálí, nehas“, která se liší pouze prohozením slovo sledu. Následujících sedm variant má po jednom výskytu, u varianty „nehas, po čem ti nic není“ můžeme sledovat příklon od metaforičnosti ke zjednodušení. Význam je explicitně vložen přímo do přísloví.

nehas, co tě nepálí	16
co tě nepálí, nehas	4
nehas co tě nepálí	1
co tě nepálí nehas	1
nehas po čem ti nic není	1
co tě nepálí, nebo pálí, ale můžeš to vydržet, nehas	1
nehasit, co tě nepálí	1
nehaste, co vás nepálí	1
nehasí, co je nepálí	1

21

Nehas, čo ťa nepáli.

Padesát výskytů (i.p.m. 0,09) v sedmi variantách má v korpuse přísloví „nehas, čo ťa nepáli“. Nejfrekventovanější variantou je „čo ťa nepáli, nehas“ s 29 výskyty, základní varianta následuje s 15 zastoupeními. V korpusech se objevuje i aktualizace „čo ťa nepáli, aj to has“.

čo ťa nepáli, nehas	29
nehas, čo ťa nepáli	15
nehasiť, čo ťa nepáli	2
čo ťa netrapi, nehas	1
nehasí, čo ho nepáli	1
aby som nehasil, čo ma nepáli	1
čo ma nepáli, to nehasím	1

Srovnání

U dvojice přísloví, které apelují na to, aby se člověk staral především sám o sebe, je frekventovanější slovenské znění (i.p.m. 0,09 oproti 0,06 češtiny). České znění má sice větší množství variant (9 oproti 7 slovenským), ale většina variant má jen po jednom výskytu. U slovenštiny převládají dvě varianty s dvojciferným počtem výskytů.

²¹https://www.korpus.cz/kontext/shared_freqs?q=~mw60saAYEy6K&fcrit=doc.txttype_group%200&freq_type=text-types&freqlevel=1&flimit=1&alpha_level=0.05&fpage=1&freq_sort=freq&fdefault_view=tables

Co na srdci, to na jazyku.

Příslloví „co na srdci, to na jazyku“ říká o člověku, že „je velmi upřímný a přímočarý a vždy hned otevřeně říká, co si myslí, cítí a co mu vadí“ (Čermák, 2013, s. 106). V korpusech můžeme pro tento význam najít řadu vhodných příkladů: „Vlastnost, jíž se mohlo pyšnit jen málo skutečných mužů. A sice neohroženě pronášet slova přímo. Co na srdci, to na jazyku.“; „Když něco chtějí udělat nebo říct, spontánně to udělají a neohlíží se na okolí. Doslova co na srdci, to na jazyku.“

Toto přísloví má v korpusech celkem 65 výskytů (i.m.p. 0,14) v sedmi variantách. Základní varianta je zastoupena dvaapadesátkrát, varianta bez interpunkce se vyskytuje hned sedmkrát. Z dalších variant bych zmínil dvě poslední „co na těle, to na jazyku“ a „co v hlavě, to na jazyku“. Dochází zde k záměně srdce za jiné části těla, v případě těla je význam alterován, u hlavy je zachován. Výraznější aktualizací je například „co na srdci, to na talíři“.

co na srdci, to na jazyku	52
co na srdci to na jazyku	7
co na srdci – to na jazyku	2
co na srdci ... .. TO NA JAZYKU	1
co na srdci, to okamžitě na jazyku	1
co na těle, to na jazyku	1
co v hlavě, to na jazyku	1

22

²²https://www.korpus.cz/kontext/shared_freqs?q=~lG4mYgykSmQs&fcrit=doc.txttype_group%200&freq_type=text-types&freqlevel=1&flimit=1&alpha_level=0.05&fpage=1&freq_sort=freq&fdefault_view=tables

Čo na srdci, to na jazyku.

Přísluví „čo na srdci, to na jazyku“ můžeme v korpusech najít čtyřiaosmdesátkrát (i.p.m. 0,15) v šesti variantách. Základní varianta masivně převažuje se 77 výskyty. U zbylých variant dochází ke změnách částí těla v rámci přísloví - „čo na srdci, to aj v hube“ a „čo v hlave, to na jazyku“. Přísluví má i celou řadu aktualizací, pro ukázkou „čo na srdci, to na jevisku“, „čo na srdci, to na harddisku“ a „čo v srdci, to na hlasovacím lístku“.

čo na srdci, to na jazyku	77
čo v srdci, to na jazyku	2
čo na srdci, to na vyplazenom jazyku	2
čo na srdci, to aj v hube	1
čo v hlave, to na jazyku	1
čo na duši, to na jazyku	1

Srovnání

Tato dvojice přísloví se vyznačuje téměř stejnou frekvencí i počtem variant v obou jazycích (i.p.m. 0,14 čeština, 0,15 slovenština; sedm variant čeština, šest slovenština). V obou jazycích se zároveň vyskytují varianty nahrazující v první části paremie „srdce“. U češtiny je to „co na těle, to na jazyku“, ve slovenštině „čo na duši, to na jazyku“ a oba jazyky mají variantu „co v hlavě, to na jazyku/čo v hlave, to na jazyku“.

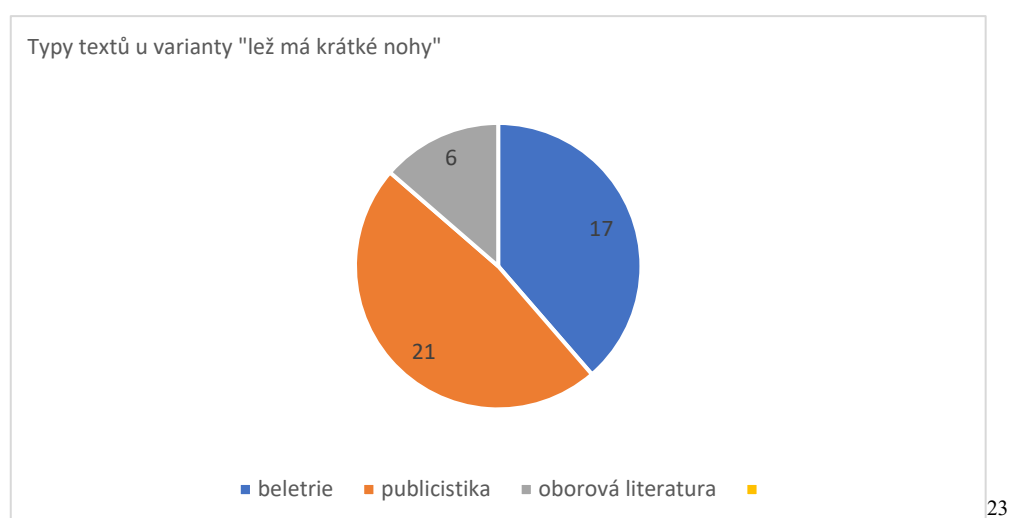
Lež má krátké nohy.

Přísluví „lež má krátké nohy“ v sobě nese lekci morálky. Jeho sdělení spočívá v tom, že „se každá lež nebo nepravda dříve či později v nějaké souvislosti projeví a její původce bývá odhalený“ (Čermák, 2013, s. 59). V korpusech je toto poučení přítomno v příkladech: „Lež má krátké nohy. Účet za pravdu na sebe nenechal dlouho čekat – když krasavice zjistily, že nejsem ani bohatý, ani slavný, přestal jsem být u stolu vidět.“; „V podnikání i dnes stále platí, že lež má krátké nohy. Veřejnost nelze dlouhodobě klamat.“

„Lež má krátké nohy“ má v korpusech 51 výskytů (i.p.m. 0,11) v šesti variantách, základní varianta je zastoupena čtyřiačtyřicetkrát. Z ostatních variací stojí za zmínku „lež má krátké nohy, ale pořad je hezčí než pravda“, která laboruje s obrazem lži jako osoby, krátké nohy nejsou v tomto případě metaforickým vyjádřením toho, že se lži daleko nedojdeme, ale

přímo tělesným popisem. Přísloví má i řadu aktualizací, můžeme se setkat například s verzí „lež má dlouhé nohy“, která je opakem původního znění.

lež má krátké nohy	44
lež má vždycky krátké nohy	2
lži mají krátké nohy	2
lež má, jak známo, krátké nohy	1
lež má sice krátké nohy, ale pořád hezčí než pravda	1
lež má podle přísloví krátké nohy	1

Lož má krátke nohy.

Na úskalí lži upozorňuje přísloví „lož má krátke nohy“ vyskytující se v korpusech v 61 případech (i.p.m. 0,11) ve 13 variantách. Základní varianta převažuje se 47 výskyty. U variant je nejvýraznější změnou použití subjektu „klamstvo“ u „klamstvo má krátke nohu“ a „klamstvo (Lož) má krátke nohy“. Aktualizací je například „lož má krásne nohy“ nebo „takáto pravda, jako vieme, má krátke nohy“.

²³https://www.korpus.cz/kontext/shared_freqs?q=~7ouUI8u0wiM6&fcrit=doc.txttype_group%200&freq_type=ext-types&freqlevel=1&flimit=1&alpha_level=0.05&fpage=1&freq_sort=freq&fdefault_view=tables

lož má krátke nohy	47
lož má jako krátke nohy, ale...	3
lož má skutočne krátke nohy	1
lož má nohy krátke nohy	1
každá lož má krátka nohy a deleko nezájde	1
klamstvo (Lož) má krátke nohy	1
a zatiaľ lož / má stále kratšie nohy	1
klamstvo má krátku nohu	1
má však, tak jako lož, krátke nohy	1
lebo je to lož — tá má krátke nohy	1
lož má však vraj krátke nohy	1
lož bude mať asi krátke nohy	1
lož, máš krátke nohy	1

Srovnání

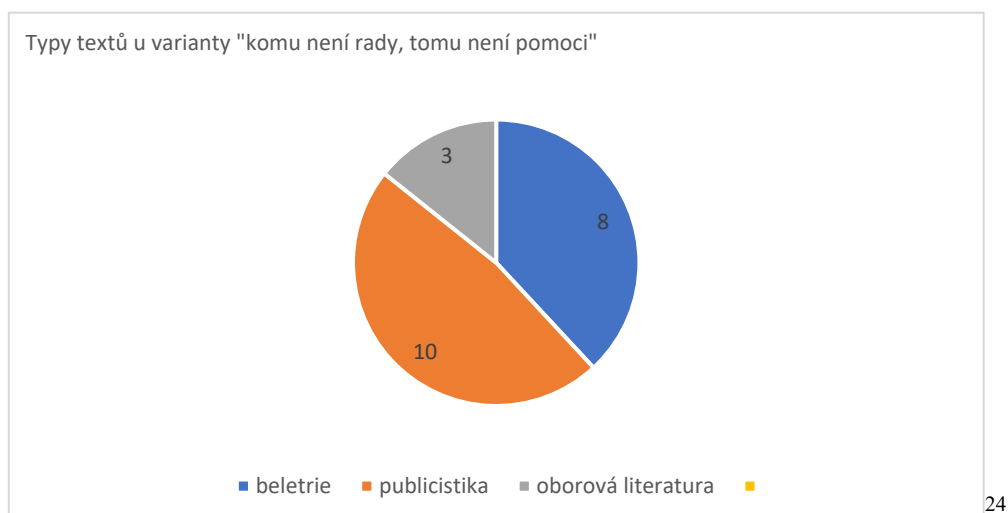
U dvojice přísloví „lež má krátké nohy“ a „lož má krátke nohy“ se setkáváme u obou jazyků se stejnou hodnotou výskytu. I.p.m. je shodně 0,11. Více variant má slovenská varianta (13 oproti 6 českým) a to především díky rozvinutějším konstrukcím, než má přísloví v češtině.

Komu není rady, tomu není pomoci.

„Tvrdohlavý nebo hloupý člověk odmítající užitečnou radu od druhého se těžko zbaví svých problémů a je třeba ho nechat být“ (Čermák, 2013, s. 96). I tak můžeme definovat význam přísloví „komu není rady, tomu není pomoci“. V korpusech to dokládají příklady: „Několikrát mu také doporučovali, aby záda šetřil. Ovšem komu není rady, tomu není pomoci. Vysoké pracovní nasazení, kdy před prázdninami pendloval mezi natáčením "nováckého" seriálu Ordinance v růžové zahradě a divadlem, se na jeho zdravotním stavu postupem času stále výrazněji podepisovalo.“; „Vy řeknete: ‚Jezděte na kole!‘ a ona začne tvrdit, že to nejde... Pak už pátý prostor nestačí, musím jít do přírody a říct si, že komu není rady, tomu není pomoci...“

Toto přísloví má v korpusech poněkud překvapivě pouze 23 výskytů (i.p.m. 0,05) ve třech variantách. Základní varianta činí většinových 20 výskytů, jednou je zastoupena varianta bez interpunkce a jednou varianta, ve které stojí místo „rady“ poněkud archaické „radno“. V korpusech se přísloví vyskytuje i ve zkrácené verzi „komu není rady“.

komu není rady, tomu není pomoci	21
komu není rady tomu není pomoci	1
komu není radno, tomu není pomoci	1

Komu niet rady, tomu niet pomoci.

Devětačtyřicet výskytů (i.p.m. 0,09) má v korpusech přísloví „komu niet rady, tomu niet pomoci“. Základní varianta je s 42 výskyty dominantní, zbylých sedm variant má stejný počet výskytů. Variují hlavně slovesné tvary.

komu niet rady, tomu niet pomoci	42
komu niet rady, tomu nieto pomoci	1
komu niet rady, niet mu ani pomoci	1
komu niet rady ani pomoci	1
komu rady niet, tomu niet zvyčajne ani pomoci	1
komu nie je pomoci tomu niet ani rady	1
komu ňit radi, tomu ňit pomoci	1
komu nie je rady, tomu niet pomoci	1

²⁴https://www.korpus.cz/kontext/shared_freqs?q=~klaiYIM0w2Gi&fcrit=doc.t xtype_group%200&freq_type=txt-types&freqlevel=1&flimit=1&alpha_level=0.05&fpage=1&freq_sort=freq&fdefault_view=tables

Srovnání

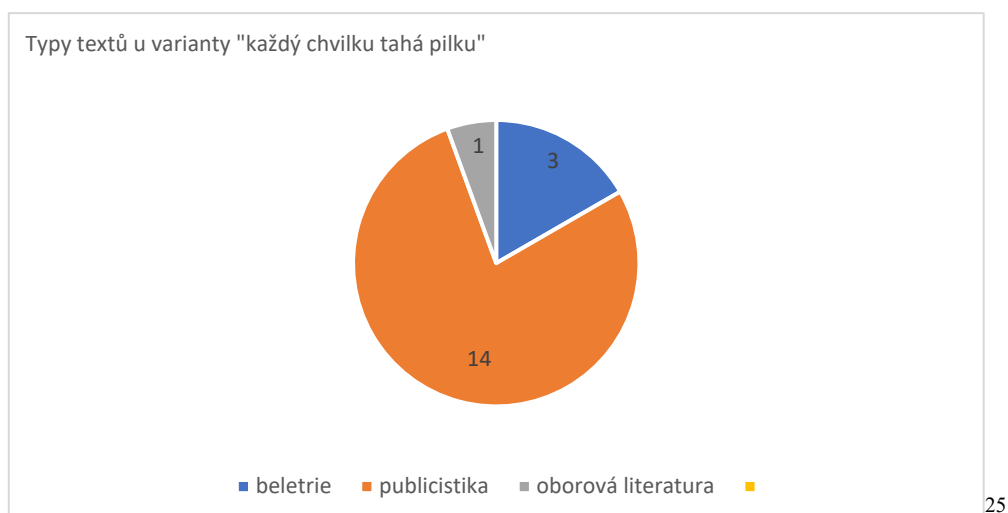
Větší frekvenci výskytu i počet variant má u této dvojice přísloví slovenské „komu niet rady, tomu niet pomoci“ (i.p.m. 0,09 oproti 0,05 češtiny, má 8 variant, čeština pouze 3). Hlavním rozdílem je velké množství forem záporu slovesa „být/byt“. U češtiny najdeme pouze „není“, naopak ve slovenské verzi se objevuje „niet“, nářeční „ňit“ nebo „nie je“.

Každý chvílku tahá pilku.

Přísloví „každý chvílku tahá pilku“ patří mezi přísloví založené na rýmu. Význam přísloví spočívá v tom, že „každý může užívat nebo zneužívat (mocenských) výhod jen po určitou dobu, ne neomezeně“ (Čermák, 2013, s. 41). V korpusech to potvrzují tyto příklady: „V jeho knihách vlastně dobro neexistuje, nejde v nich o to, aby zvítězilo nad zlem, ale spíš o zachování rovnováhy dle pravidla: " Každý chvílku tahá pilku".“; „Ještě před třinácti lety bylo Německo nemocným mužem Evropy, třeba za pět deset let znovu bude. Každý chvílku tahá pilku.“

„Každý chvílku tahá pilku“ má v korpusech celkem 31 výskytů (i.p.m. 0,06) ve čtyřech variantách. Dvě nejčastější varianty se liší pouze časem, u další varianty je spisovné „každý“ nahrazeno nespisovným „každej“.

každý chvílku tahá pilku	18
každý chvílku tahal pilku	10
každej chvílku tahá pilku	2
KAŽDÝ CHVILKU TAHÁ PIL (UL) KU	1

Každý chvílku tahá pilku.

U přísloví „každý chvílku tahá pilku“, které má v korpusech 58 výskytů (i.p.m. 0,1), se setkáváme se dvěma podobně frekventovanými variantami. Základní varianta je přítomna ve 25 případech, její verze v préteritu „každý chvílku tahal pilku“ má o dva výskyty méně. Zbýlých 9 variant se vyskytuje spíše okazionálně.

každý chvílku tahá pilku	25
Každý chvílku tahal pilku	23
každý chvílku tahal pilku	2
každý chce chvílku tahať pilku	1
každý z hercov chvílku tahá pilku	1
každú chvílku tahal pilku niekto iný	1
každý chvílku, tahá pilku	1
každý chvílku, tahal pilku	1
každý chvílku tahal pilku	1
každý v ňom chvílku tahal pilku	1
každý chvílku tahá pílu	1

²⁵https://www.korpus.cz/kontext/shared_freqs?q=~huOiQ2ayGiSk&fcrit=doc.txttype_group%200&freq_type=txt-types&freqlevel=1&flimit=1&alpha_level=0.05&fpage=1&freq_sort=freq&fdefault_view=tables

Srovnání

Z komparace české a slovenské verze vychází jako frekventovanější i více variantní slovenské „každý chvíľku ťahá pílku“ (i.p.m. 0,1 na rozdíl od 0,06 češtiny, 11 variant oproti 4 českým). O obou jazycích jsou dominantní dvě varianty, první v přítomnosti a druhá v minulosti. U slovenského je na rozdíl od češtiny použito i nezdobná substantiva „chvíľa“ a „píla“. Když jsou použity společně je zachován rým *paremie*.

Kdo chce psa bít, hůl si najde.

„Pokud člověk chce (právem či neprávem) potrestat, poškodit jiného, vždy si najde záminku nebo prostředek, jak to udělat (protože každý dělá chyby).“ (Čermák, 2013, s. 85). I takto můžeme vyložit přísloví „kdo chce psa bít, hůl si najde“. V korpusech nacházíme tyto příklady: „Co znám nájemce Jana Turinského, tak vím, že kinu dává maximum a v montérkách doslova z popela vykopal kino v jeho počátcích. Samozřejmě, že kdo chce psa bít, hůl si vždycky najde. Některým výtkám jeho odpůrců se musím smát.“; „Ani vyhýbací taktika Václava nezachránila před občasným výpraskem. Kdo chce psa bít, hůl si vždycky najde. A František Cahlík si na chlapci vylíval vztek na to, že mu milovaná žena nedává tolik lásky, kolik by chtěl.“

Celkový výskyt tohoto přísloví je 26 (i.p.m. 0,05). Nejčastější variantou však není ta základní, ale varianta „kdo chce psa bít, hůl si vždycky najde“ s deseti výskity. Ve zbylých 8 variantách se mění především právě přítomnost „vždy/vždycky“, variování „kdo/když“ a slovosled.

kdo chce psa bít, hůl si vždycky najde	10
kdo chce psa bít, hůl si najde	5
kdo chce psa bít, vždycky si hůl najde	3
když chceš psa bít, vždycky si hůl najdeš	2
kdo chce psa bít, hůl si vždy najde	2
když chceš psa bít, hůl si vždycky najdeš	1
kdo chce psa bít, najde si hůl	1
kdo chce psa bít, jakože chce, hůl si najde	1
kdo chce psa bít, hůl si ještě vždycky najde	1

26

Kto chce psa biť, palicu najde.

Přísluví „kto chce psa biť, palicu najde“ figuruje v korpusech čtyřiatřicetkrát (i.p.m. 0,06) v devíti variantách. Nejčastější variantou není ta základní nýbrž „kto chce psa biť, palicu si najde“ s 23 výskyty. Z ostatních variant se nejvíce liší „kto chce druhého biť, palicu si najde“, u které dochází k přiblížení významu přísloví použitím „druhého“ namísto „psa“. Opět dochází ke zmenšení metaforičnosti přísloví ve prospěch pochopitelnosti.

kto chce psa biť, palicu si najde	23
kto chce biť psa, palicu si najde	2
kto sa chce biť, palicu si najde	2
kto chce druhého biť, palicu si najde	2
kto chce psa biť, palicu najde	1
kto psa chce biť, palicu si najde	1
keď chcete psa biť, palicu si nájdete	1
kto chce psa biť, palicu si vždy najde	1
keď chceme psa biť, palica sa vždy najde	1

²⁶https://www.korpus.cz/kontext/shared_freqs?q=~cmaeaA6ukACA&fcrit=doc.txttype_group%200&freq_type=text-types&freqlevel=1&flimit=1&alpha_level=0.05&fpage=1&freq_sort=freq&fdefault_view=tables

Srovnání

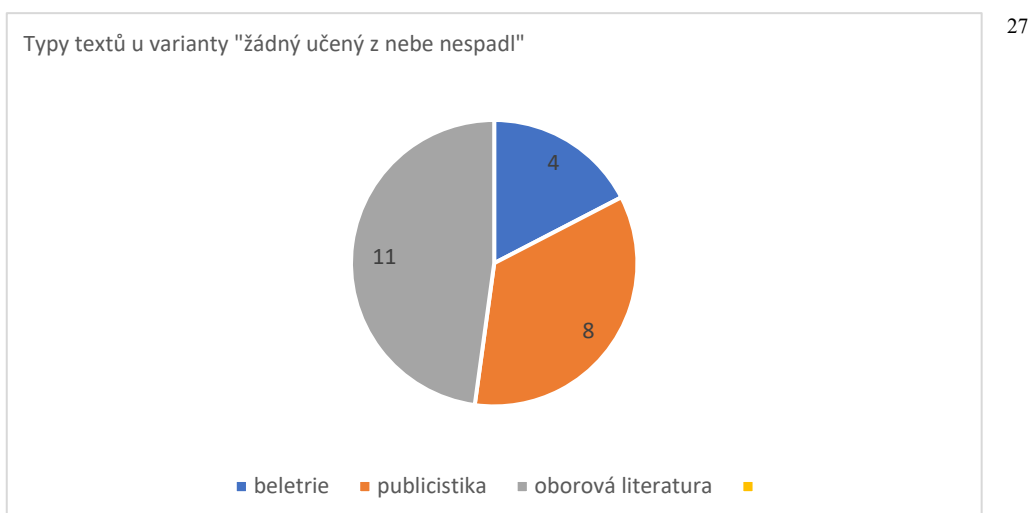
Dvojice přísloví „kdo chce psa bít, hůl si najde“ a „kto chce psa biť, palicu si nájde“ mají v korpusech podobnou frekvenci (i.p.m. 0,05 pro češtinu a 0,06 pro slovenštinu) i počet variant (8 čeština, 9 slovenština). Pro české varianty je charakteristické „vždycky“, které je zastoupeno i v nejčastější variantě „kdo chce psa bít, hůl si vždycky najde“. Ve slovenštině je více změn ve slovosledu v rámci věty, například „kto psa chce biť, palicu si nájde“.

Žádný učený z nebe nespádl.

Prísloví „žádný učený z nebe nespádl“ slouží k povzbuzení vytrvalosti. Významově jej čteme jako „to se taky naučíš, jen se nevzdávej“ (Čermák, 2013, s. 67). Korpusy nabízejí tyto příklady: „Může se stát, že váš pes nechá aport ležet nebo se s ním nevrací k vám a hraje si. Nedělejte z toho tragédii. Žádný učený z nebe nespádl.“; „Hodně jsem se také učil a já už dnes vím, že je spousta věcí, které bych určitě udělal jinak. Ale žádný učený z nebe nespádl.“

Výskytů má toto přísloví v korpusech celkem 37 (i.p.m. 0,08). Základní varianta má 23 zástupců, ve zbylých devíti variantách se mění „žádný“ na „nikdo“, změny nastávají i ve slovosledu. Velmi zjednodušenou verzí je „učený z nebe nespádl“.

žádný učený z nebe nespádl	23
nikdo učený z nebe nespádl	3
žádný učený pes z nebe nespádl	2
učený z nebe nespádl	2
žádný učený ale z nebe nespádl	1
z nebe nespádl žádný učený	1
žádný učený nespádl z nebe	1
žádný učený nepadá z nebe	1
nikdo naučený se z nebe nespádl	1
žádný učený rodič z nebe nespádl	1

Učený nikto z neba nespadol.

Kulatých čtyřicet výskytů (i.p.m. 0,07) má v korpusech přísloví „učený nikto z neba nespadol“ s 12 variantami. Nejfrekventovanější variantou není ta základní, ale „nikto učený z neba nespadol“ se 17 výskyty. Na druhém místě stojí „nikto múdry z neba nespadol“, varianta, ve které dochází ke změně „učený“ na „múdry“. U zbylých variant dochází nejčastěji ke střídání „nikto“ a „žiadny“.

nikto učený z neba nespadol	17
nikto múdry z neba nespadol	10
učený nikto z neba nespadol	3
z neba predsa nikto učený nespadol	2
z neba nikto učený nespadol	1
žiadny učený z neba nespadol	1
žiadny učenec z neba nespadol	1
nikto predsa učený z neba nespadol	1
nikto múdry (učený) z neba nespadol	1
nik múdry z neba nespadol	1
učený nik z neba nespadol	1
nikto nepadá učený z neba	1

²⁷https://www.korpus.cz/kontext/shared_freqs?q=~LcoOUqSauYMC&fcrit=doc.txttype_group%200&freq_type=text-types&freqlevel=1&flimit=1&alpha_level=0.05&fpage=1&freq_sort=freq&fdefault_view=tables

Srovnání

Přísluví „žádný učený z nebe nepadl“ je jedním z menšiny přísloví, které mají větší frekvenci v českém znění (i.p.m. 0,08 převyšuje 0,07 slovenštiny). Slovenština však převažuje množstvím variant, jedním z důvodů je variace „učený“ a „múdry“, kterou čeština postrádá. U obou jazyků se objevuje střídání užití „žádný/žiadny“ a „nikdo/nikto“. Slovenština má i zde více změn ve slovosledu („učený nikto z neba nepadol“).

Neštěstí nechodí po horách, ale po lidech.

„Život lidský v sobě mívá prvek neštěstí; je možné, že člověka v životě obvykle nějaké neštěstí potká“ (Čermák, 2013, s. 73). I takto se dá popsat význam přísloví „neštěstí nechodí po horách, ale po lidech“. V korpusech nalézáme tyto příklady: „Neštěstí nechodí po horách, ale po lidech a nechodí nikdy samo. A tak karlovarský nohejbal přišel (věřme, že jen na krátký čas!) o dalšího z klíčových hráčů Karla Hrona.“; „Neštěstí nechodí po horách, ale po lidech. Poznala to na vlastní kůži i herecká legenda Barbra Streisand (62, Funny Girl, Pán přílivu), když jí lékaři řekli hroznou diagnózu: rakovina tlustého střeva.“

Celkové zastoupení tohoto přísloví v korpuse činí 26 výskytů (i.p.m. 0,05). Dominuje základní varianta s 21 výskyty, zbylých šest variant má pouze po jednom výskytu. U variant dochází k variacím zejména záměnou neštěstí za jiné substantivum. Varianty „průšvihy nechodí po horách, ale po lidech“ a „smůla nechodí po horách, ale po lidech“ jsem zahrnul, protože jsou významově blízké základní variantě. U aktualizací se vyskytují odlehčené formy „štěstí nechodí po horách, ale po kaktuse“ nebo „neštěstí nechodí po horách, ale po socialistech“.

neštěstí nechodí po horách, ale po lidech	21
neštěstí nechodí po horách, chodí po lidech	1
neštěstí – o němž Lidka říkala, že nechodí po horách, ale po lidech	1
smůla nechodí po horách, ale po lidech	1
průšvihy nechodí po horách, ale po lidech	1
neštěstí prý nechodí po horách, ale po lidech	1

28

Nešťastie nechodí po horách, ale po ľuďoch.

Premie „nešťastie nechodí po horách, ale po ľuďoch“ má v korpusech 46 výskytů (i.p.m. 0,08) v 8 variantách. Jednoznačně nejfrekventovanější je základní varianta s 38 výskytů. Do variant jsem nakonec nezahrnul „smrt' nechodí po horách, ale po ľuďoch“, významově se příliš liší. Mezi aktualizace patří obdobné úpravy jako „plodnosť nechodí po horách, ale po ľuďoch“ nebo „nešťastie nechodí po horách, ale jazdí po nich v autách“.

nešťastie nechodí po horách, ale po ľuďoch	38
nešťastie nechodí po horách, lež po ľuďoch	1
nešťastie nechodí nikde inde, len po ľuďoch	1
NEŠŤASTIE NECHODÍ PO HORÁCH, často si radšej vyberie ľudí	1
nešťastie nechodí po horách, chodí po ľuďoch	1
nešťastie však nechodí po horách, ale po ľuďoch	1
nešťastia chodí po svete... a nechodí, sama jako vieš, po horách, ale po ľuďoch	1
hriech a nešťastie nechodia po horách, ale po ľuďoch	1
nešťastí, ktoré, jako hovorí príslovie „nechodí po horách, ale po ľuďoch“	1

²⁸https://www.korpus.cz/kontext/shared_freqs?q=~1SuuKGmAA0kQ&fcrit=doc.tdtype_group%200&freq_type=text-types&freqlevel=1&flimit=1&alpha_level=0.05&fpage=1&freq_sort=freq&fdefault_view=tables

Srovnání

U komparace přísloví „nešťestí nechodí po horách, ale po lidech“ a „nešťastie nechodí po horách, ale po ľuďoch“ stojí za zmínku dominance základní varianty. U českého i slovenského znění mají všechny ostatní varianty pouze po jednom výskytu. Frekventovanější je slovenské znění (i.p.m. 0,08 proti 0,05 češtiny, slovenština má o jednu variantu více (8).

Dvakrát měř, jednou řež.

Příslovím, které je často používané v technických oborech je „dvakrát měř, jednou řež“. Jeho výklad je následující: „napřed si všechno rozmysli a teprve potom jednej, konej či to udělej!“ (Čermák, 2013, s. 61). V korpusech se vyskytují tyto příklady: „Je to nejzodpovědnější část práce geodeta a více než u jiných jeho činností zde platí ono dvakrát měř a jednou řež. Jedině geodet dokáže při zvážení důležitosti všech důsledků zajistit správné umístění stavby dle schválené dokumentace.“; „Jeho názor na zadluženost firmy vychází z ryze pragmatického hlediska – půjčovat si hodně přiměřeně neboli dvakrát měř a jednou řež.“

Toto přísloví je v korpusech hojně zastoupeno. Nalézá se v nich celkem v 89 (i.p.m. 0,19) výskytech v 7 variantách. Dvě nejčastější varianty mají téměř totožný výskyt (40 a 39) a liší se pouze rozdílným spojovacím výrazem (čárka/a). Ve zbylých variantách se mění počet měření. Po variantě „dvakrát řež“ je nejčastější možnost „tříkrát měř“ (5 výskytů). Jedna varianta mění i číslovku ve druhé polovině přísloví – „dvakrát měř, stokrát řež“. Častou aktualizací je „dvakrát měř, jednou řeš“ založené na homonymii.

dvakrát měř a jednou řež	40
dvakrát měř, jednou řež	39
tříkrát měř, jednou řež	3
dvakrát měř a pak jednou řež	3
tříkrát měř a jednou řež	2
pětkrát měř a jednou řež	1
dvakrát měř, stokrát řež	1

Dva razy meraj, jednou strihaj

Přísluví „dva razy meraj, jednou strihaj“ je jedním z mála bez zastoupení Ďurčovy základní varianty v korpusech. Celkovému výskytu o absolutní hodnotě 84 (i.p.m. 0,15) vládne varianta „dvakrát meraj a raz rež“ s 31 výskyty následovaná „dvakrát meraj a raz strihaj“ se 14 zástupci. Ďurčovo „jednou“ se nevyskytuje u žádné z 22 variant. Stejně jako u češtiny dochází k variaci počtu měření, u slovenštiny je po „dvakrát/dva razy“ nejčastější použití „trikrát“ s 11 výskyty. Mezi aktualizace patří kupříkladu „raz filmuj, tri razy strihaj“ nebo „dvakrát meraj, raz klikni“.

dva razy meraj, jednou strihaj	0
dvakrát meraj a raz rež	31
dvakrát meraj a raz strihaj	14
trikrát meraj a raz rež	7
dvakrát meraj, raz rež	4
dvakrát meraj, raz strihaj	4
dva razy meraj a raz rež	3
dva razy meraj a raz strihaj	3
stokrát meraj a raz strihaj	2
dva razy meraj, raz strihaj	2
trikrát meraj, až potom vyrezávajú	2
dva razy meraj, raz rež	1
stokrát meraj, raz strihaj	1
meraj dvakrát, pripomenul si, a potom raz rež	1

dvakrát meraj a rozmýšľaj, jako raz rež	1
dva razy meraj, len raz rob	1
10 krát meraj a raz rež	1
sedemkrát meraj a raz rež	1
dvadsaťkrát meraj, raz rež	1
dvakrát meraj, až potom rež	1
dvakrát meraj , potom môžeš aj rezať	1
trikrát (pre absolútnu istotu radšej päťkrát) meraj a raz strihaj	1
trikrát meraj, až potom rež	1

Srovnání

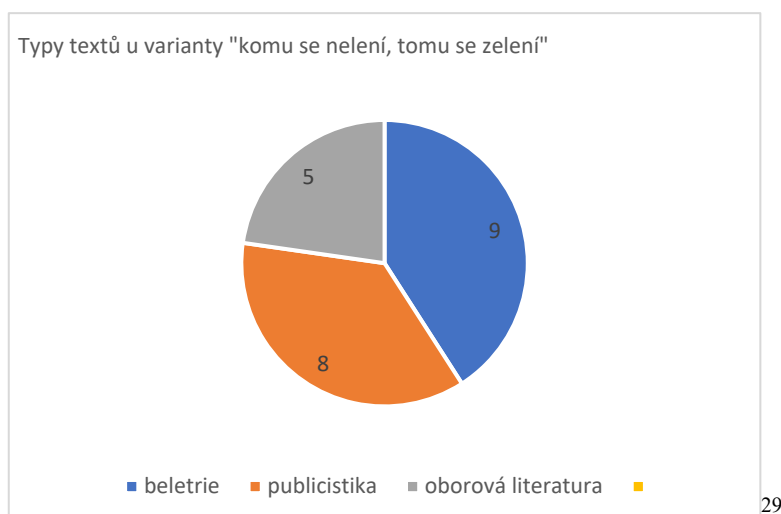
„Dvakrát měř, jednou řež“ a slovenský ekvivalent „dvakrát meraj a raz rež“ mají v korpusech velké množství variant i vyšší frekvenci (i.p.m. 0,19 pro češtinu, 0,15 slovenština; 22 variant slovenština, 7 čeština). U obou přísloví dochází k variacím počtu měření i řezů, přísloví jde snadno upravovat podle potřeby uživatele. Hlavním důvodem většího množství variant ve slovenštině je střídání imperativů „rež“ a „strihaj“, v češtině je užíváno pouze „řež“. Slovenské znění také střídá „dva razy“ a „dvakrát“.

Komu se nelení, tomu se zelení.

Přísloví „komu se nelení, tomu se zelení“ patří mezi přísloví založená na rýmu. To, že se přísloví rýmuje jej dělá snadněji zapamatovatelným a většinou způsobuje omezený počet variant. Významově je možné toto přísloví vyložit tak, že „kdo je pilný, má dobré výsledky a užitek z toho“ (Čermák, 2013, s. 70). V korpusech tento význam můžeme sledovat na příkladech: „Dcera je ještě velmi malá, takže zatím její opatrování nechávám hlavně na manželce. V budoucnu se hodlám při výchově řídit mottem „komu se nelení, tomu se zelení“; „Díky tomu se mu podařilo za minulý rok nastřádat 38 milionů dolarů, a mezi největšími boháči tak obsadil třetí místo. Inu, komu se nelení, tomu se zelení.“

„Komu se nelení, tomu se zelení“ má v korpusech celkem 23 výskytů (i.p.m. 0,05). Jde o základní variantu přísloví, společně s menší variací „komu se nelení, tomu se v Norsku zelení“. Tu jsem zahrnul mezi varianty, protože nese stejný význam, pouze ho aplikuje na určité území. Mezi aktualizace, které jsem již mezi varianty nezařadil patří například „komu se nelení, bude mít mozoly“ nebo „komu se nelení, převezme velení“.

komu se nelení, tomu se zelení	22
komu se nelení, tomu se v Norsku zelení	1

Komu sa nelení, tomu sa zelení.

Paremii „komu sa nelení, tomu sa zelení“ můžeme v korpusech najít čtyřiačtyřicetkrát (i.p.m. 0,08) ve čtyřech variantách. Nejužívanější je základní varianta se 40 výskyty, nejodlišnější variantou je „komu sa nelení, tomu sa belie“, kde dochází ke změně barvy. Příklad aktualizace je „komu sa nelení dostane mozole“.

komu sa nelení, tomu sa zelení	40
komu sa nelenilo, tomu sa zelenilo	2
komu sa nelení, tomu sa belie	1
komu sa nelení, tomu sa aj u mňa zelení	1

²⁹https://www.korpus.cz/kontext/shared_freqs?q=~BgsluoAQsMYM&fcrit=doc.txttype_group%200&freq_type=text-types&freqlevel=1&flimit=1&alpha_level=0.05&fpage=1&freq_sort=freq&fdefault_view=tables

Srovnání

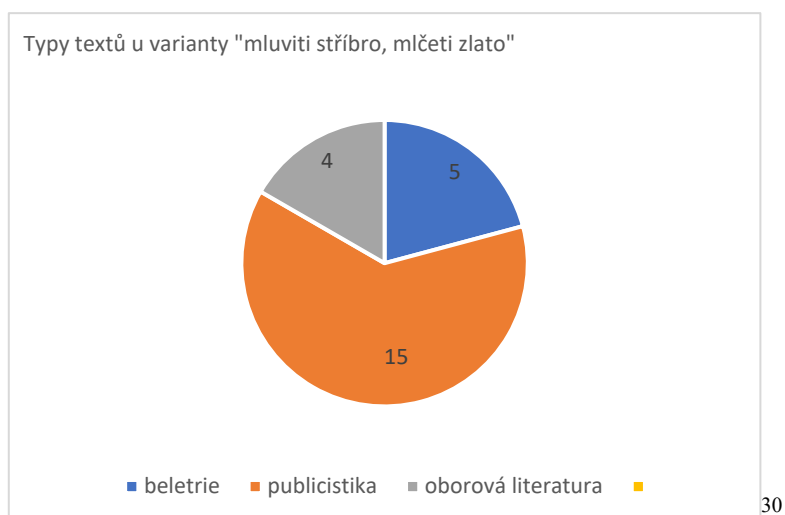
Tato dvojice přísloví je založená na pravidelném rýmu, a tak mají obě znění malý počet variant (české pouze 2, slovenské 4). Větší frekvenci má slovenská verze (i.p.m. 0,08 proti 0,05 české). Rozdílem u variant je slovenská „komu sa nelenilo, tomu sa zelenilo“, ve které je použit slovesný tvar v préteritu, to v češtině existuje znění pouze v přítomtu.

Mluvíti stříbro, mlčeti zlato.

Přísloví „mluvíti stříbro, mlčeti zlato“ vypovídá o tom, že „je dobré, když dokážeme mluvit, ale mnohem lepší je, když dokážeme mlčet.“ (Čermák, 2013, s. 108). V korpuse to můžeme sledovat na příkladech: „Tohle ale otci neřekl, prohlásila Elsi. Mluvíti stříbro, mlčeti zlato, mínil Lustenwyler.“; „Když je člověk v obtížích, vždycky je nejlepší neříct ani slovo, černé ani bílé. Mluvíti stříbro, mlčeti zlato.“

Toto přísloví se v korpusech vyskytuje i v jeho dvou zkrácených verzích – „mluvíti stříbro“ a „mlčeti zlato“. Společně se pak vyskytuje celkově třicetkrát (i.p.m. 0,06), celkem v šesti variantách. Archaický infinitiv se zakončením „-ti“ se vyskytuje u všech variant. Přísloví se vyskytuje i v mnoha aktualizacích, například: „mluvíti stříbro, mlčeti bláto“, „mluvíti stříbro, mlčeti palladium“ nebo „mlčeti zlato a říkat pravdu stříbro“.

mluvíti stříbro, mlčeti zlato	24
mlčeti zlato, mluvíti stříbro	2
mluvíti stříbro – mlčeti zlato	1
mluvíti stříbro – mlčeti – zlato	1
mluvíti stříbro, mlčeti zlato	1
mluvíti je stříbro a mlčeti zlato	1

Hovorit' striebro, mlčat' zlato.

Přísluví vypovídající o důležitosti mlčení „hovorit' striebro, mlčat' zlato“ má v korpusech 20 výskytů (i.p.m. 0,03) v devíti variantách. Přesně polovinu výskytů tvoří základní varianta. Samostatně se používá převážně zkrácená verze „mlčat' zlato“.

hovorit' striebro, mlčat' zlato	10
hovorit' je striebro a mlčat' zlato	2
hovorit' je striebro, mlčat' je zlato	2
hovorit' / striebro mlčat' zlato	1
hovorit' </p><p> striebro mlčat' zlato	1
hovorit' je striebro, mlčat' zlato	1
hovorit' striebro a mlčat' zlato	1
hovorit' je striebro, ale mlčat' zlato	1
hovorit' striebro, a tak zlato — mlčat'	1

Srovnání

České přísloví „mluviti stříbro, mlčeti zlato“ má v korpusech ve srovnání se slovenskými dvojnásobnou frekvenci výskytu (i.p.m. 0,06 proti 0,03 slovenštiny). Více variant má slovenské znění (9, české znění pouze 6). Poněkud zastaralá forma infinitivu s „-ti“ je přítomna pouze u českého znění.

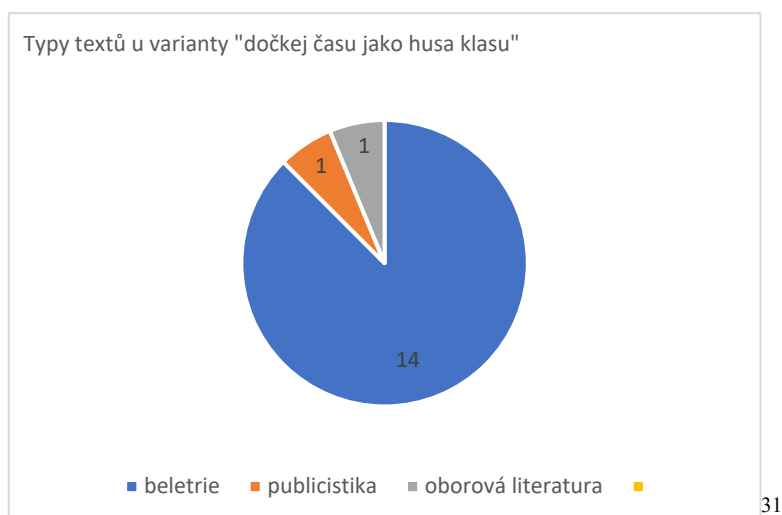
³⁰https://www.korpus.cz/kontext/shared_freqs?q=~YqqAuGKUIMS4&fcrit=doc.txttype_group%200&freq_type=text-types&freqlevel=1&flimit=1&alpha_level=0.05&fpage=1&freq_sort=freq&fdefault_view=tables

Dočkej času jako husa klasu.

Paremií „dočkej času jako husa klasu“ je možné vyložit jako radu, která říká: „čekej, počkej trpělivě až do chvíle, která je pro takovou činnost vhodná nebo stanovená“ (Čermák, 2013, s. 20). Toto poučení můžeme v korpusech vyčíst z těchto příkladů: „Prozradíš mi konečně, o jakou svatbu ti jde? Dočkej času jako husa klasu. Napřed svatbu a pak ti všechno vyklopím.“; „A předčasno vždy škodí. Proto, dočkej času jako husa klasu, říkávala i Padraikova babička.“

Absolutní hodnota výskytu je u tohoto přísloví 26 (i.m.p. 0,05) v devíti variantách. Základní varianta je zastoupena 16 příklady, zbylé varianty mají řídký výskyt. Varianta „dočkáváje času jako husa klasu“ představuje jediné užití přechodníku, které jsem v korpusech u paremií vyhledal. Ironickou aktualizací přísloví je pak „dočkej času jako husa podříznutí“.

dočkej času jako husa klasu	16
dočkám jak husa klasu	2
dočkejte času jako husa klasu	2
dočká času jako husa klasu	1
dočkejte oběda jako husa klasu	1
dočkáváje času jako husa klasu.	1
" Musíme vyčkat času. " " Jako husa klasu, né? "	1
dočkáme času jako husa klasu	1
dočkejme jak husa klasu	1

Vyčkaj času ako hus klasu.

Přísloví „vyčkaj času ako hus klasu“ je v korpusech zastoupeno 28 výskyty (i.p.m. 0,05) v sedmi variantách. Převládá základní varianta s 15 výskyty, u variant se mění sloveso tvořící predikát (vyčkat', dočkat', počkat', čekat', vydržet').

vyčkaj času ako hus klasu	15
dočkaj času ako hus klasu	7
počkaj času, s' a hus klasu	2
počkaj času ako hus klasu	1
vyčkaj času ak hus klasu	1
čakaj času ako hus klasu	1
vydrž čas ako hus klasu	1

Srovnání

Tato dvojice přísloví má v korpusech totožně nízkou frekvenci výskytu (i.p.m. 0,05). Větším množstvím variant disponuje čeština (9, slovenština 7). U slovenštiny je větší rozmanitost na pozici predikátu, v češtině dominuje sloveso „dočkat“.

³¹https://www.korpus.cz/kontext/shared_freqs?q=~vsAqIE0kGAQE&fcrit=doc.txtype_group%200&freq_type=t ext-types&freqlevel=1&flimit=1&alpha_level=0.05&fpage=1&freq_sort=freq&fdefault_view=tables

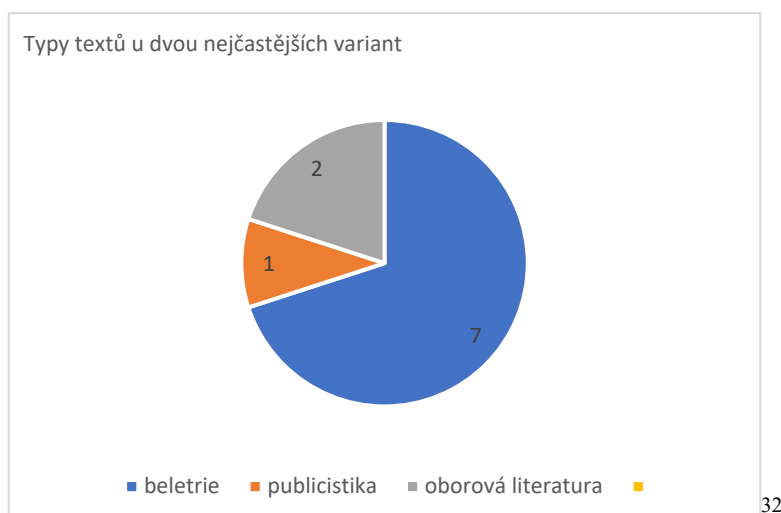

Darovanému koni na zuby nehleď.

Přísluví „darovanému koni na zuby nehleď“ poučuje o tom, že „člověk má být za každý dar, pomoc vděčný, být s ním spokojený, a to bez ohledu na jeho (někdy horší) kvalitu nebo vzhled, potřebu a podobně“ (Čermák, 2013, s. 53). Příklady v korpusech jsou následující: „Když jsme tam však přijeli, tak měli už poslední, takovou ošklivou fenečku. Ale jak se říká – darovanému koni na zuby nehleď – vzali jsme ji, a co čert nechtěl – z „ošklivého káčátka“ vyrostla nádherná fena!“; „Taxikář pustil přehrávač, nabídl děvčatům cigarety, a když odmítly, vydoloval odkudsi nějaké bonbony. Chutnaly dost zvláštně, ale darovanému koni na zuby nekoukej, říkalo se doma.“

„Darovanému koni na zuby nehleď“ je v korpusech zastoupeno ve 19 (i.p.m. 0,04) případech v celkem 11 variantách. Nejčastější variantou je Schindlerova základní varianta spolu s variantou „darovanému koni na zuby nekoukej“, obě mají po pěti výskytech. V ostatních variantách převažuje sloveso „nekoukat“ nad dnes již trochu zastaralým „hledět“.

darovanému koni na zuby nekoukej	5
darovanému koni na zuby nehleď	5
darovanému koni člověk nesmí koukat na zuby	1
darovanému koni se na zuby nekoukej	1
darovanému koni nekoukej na zuby	1
darovanému koni na zuby nekoukám	1
nehleďte darovanému koni na zuby	1
aby darovanému koni na zoubky nekoukala	1
darovanému koni na zuby nekouká	1
darovanému koni se nekouká na zuby	1
darovanému koni (kulichu – ten s barevnou bambulí a zavazováním pod bradou ...) na zuby (na šňůrky) nekoukej	1

Darovanému koňovi nepozeraj (nehľad') na zuby.

Přísloví apelující na obdarovaného „darovanému koňovi nepozeraj (nehľad') na zuby“ v sobě skrývá dvě varianty, které Ďurčo považoval za základní. Z celkového počtu 27 výskytů (i.p.m. 0,05) se první z nich „darovanému koňovi nehľad' na zuby“ objevuje v korpusech pětkrát a „darovanému koňovi nepozeraj na zuby“ pouze dvakrát. Jde o přísloví s relativně malým počtem výskytů a velkým počtem variant (17).

darovanému koňovi nehľad' na zuby	5
darovanému koňovi na zuby nehľad'	4
darovanému koňovi sa na zuby nepozerá	2
darovanému koňovi sa na zuby nepozeraj	2
darovanému koňovi nepozeraj na zuby	2
je netaktné pozerat' sa darovanému koňovi na zuby	1
darovanému koňovi sa na zuby nepozeráme	1
darovanému koňovi sa nemá pozerat' na zuby	1
darovanému koňovi sa na zuby nepozerám	1
darovanému koňovi by ste nemali pozerat' na zuby	1
nepozerajte darovanému koňovi na zuby	1
darovanému koňovi na zuby nehľad'te	1
darovanému koňovi nehľad' na podkovy	1
darovanému koňovi sa na zuby nedívaj	1

³²https://www.korpus.cz/kontext/shared_freqs?q=~AaUiWC0YUWGq&fcrit=doc.txttype_group%200&freq_type=text-types&freqlevel=1&flimit=1&alpha_level=0.05&fpage=1&freq_sort=freq&fdefault_view=tables

darovanej kobyle nepozeraaj na zuby	1
darovanej kobyle na chrup nepozeraajme	1
darovanej kobyle na zuby nehľad'	1

Srovnání

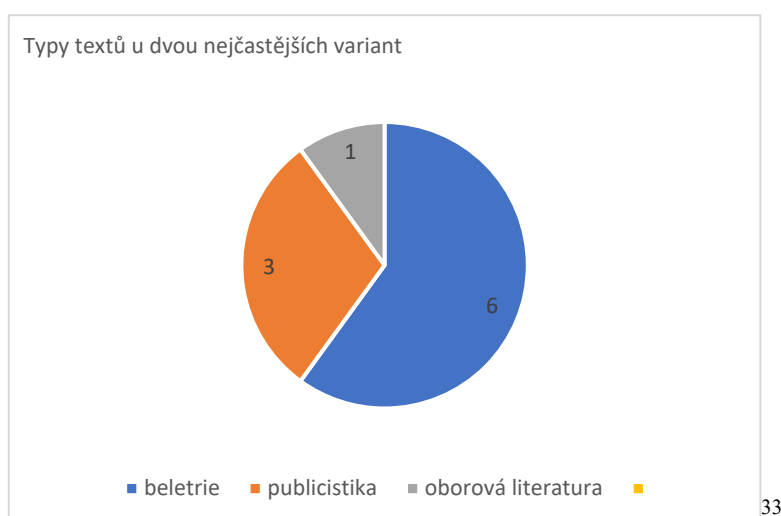
České a slovenské znění tohoto přísloví mají jeden společný frekvenční znak. Mají malý počet celkových výskytů (čeština 19 s i.p.m. 0,04, slovenština 27 s i.p.m. 0,05) a velké množství variant (11 pro češtinu a 17 pro slovenštinu). Počet variant je tedy číslo vyšší než polovina výskytů. I nejčastější varianty mají díky tomu málo výskytů. Velké množství variant je způsobeno převážně střídáním sloves v imperativu (u češtiny „nekoukej“, „nehled“; u slovenštiny „nepozeraaj“, „nehľad'“, „nedívaj“).

Co můžeš učinit dnes, neodkládej na zítřek.

Přísloví „co můžeš učinit dnes, neodkládej na zítřek“ patří mezi přísloví bez metaforického významu. Tuto poučku můžeme v korpusech sledovat na těchto příkladech: „Ale večery mám momentálně dost volné, kdyby se vám to hodilo. Co třeba hned dneska – co můžeš udělat dnes, neodkládej na zítřek, že – nešlo by to dnes večer?“; „Co můžeš udělat dnes, neodkládej na zítřek. Tak tímto rčením se určitě neřídili mnozí lidé s daňovým priznáním na úřadech po celé ČR.“

Základní varianta, se kterou pracuje Schindler (co můžeš učinit dnes, neodkládej na zítřek) se v korpusech nevyskytuje. Celkově se přísloví vyskytuje ve velkém počtu 12 variant, nejčastější je „co můžeš udělat dnes, neodkládej na zítřek“ s osmi výskyty. Celkový počet výskytů je 23 (i.p.m. 0,05). Ve variantách se mění „zítřek“ na „zítra“ nebo „pozítří“. V první polovině přísloví pak variuje sloveso „udělat“ s „vykonat“ (Schindlerovo „učinit“ nemá žádný výskyt). Místo „dnes“ se také v několika případech objevuje „hned“.

co můžeš učinit dnes, neodkládej na zítřek	0
co můžeš udělat dnes, neodkládej na zítřek	8
co můžeš udělati dnes, neodkládej na zítřek	2
co můžeš udělat dnes, neodkládej na zítra	2
neodkládej na zítřek, co můžeš udělat dnes	2
nikdy neodkládej na zítřek, co můžeš vykonati dnes	1
co můžeš udělat hned, neodkládej na zítřek	1
co můžeš udělat teď, neodkládej na zítřek	1
co můžeš udělati dnes ... .. neodkládej na zítřek	1
co můžeš udělati dnes, neodkládej na zítra	1
co můžeš udělat dnes, nenechávej na zítřek	1
co můžeš udělat hned, neodkládej	1
co můžeš udělat hned, neodkládej na pozítří	1

Čo môžeš urobiť dnes, neodkladaj na zajtra!

Premie bojující s prokrastinací „čo môžeš urobiť dnes, neodkladaj na zajtra“ má v korpusech 39 výskytů (i.p.m. 0,07) ve čtrnácti variantách. Základní varianta tvoří nadpoloviční většinu s 26 výskytů. Aktualizace pracují s negací „čo môžeš urobiť dnes, odlož na zajtra/pozajtra“.

³³https://www.korpus.cz/kontext/shared_freqs?q=~NsOyW2luGeoq&fcrit=doc.txttype_group%200&freq_type=text-types&freqlevel=1&flimit=1&alpha_level=0.05&fpage=1&freq_sort=freq&fdefault_view=tables

čo môžeš urobiť dnes, neodkladaj na zajtra	26
čo máš urobiť dnes, neodkladaj na zajtra	3
čo môžeš urobiť hneď, neodkladaj na zajtra	2
čo môžeme urobiť dnes, neodkladajme na zajtra	2
čo môžeš dnes, neodkladaj na zajtra	1
čo môžeš minúť dnes, neodkladaj na zajtra	1
čo môžeš vykonať dnes, neodkladaj na zajtra	1
neodkladať na zajtra to, čo je možné urobiť dnes	1
neodkladajte na zajtra dobro, čo môžete urobiť dnes	1
čo sa vám nechce urobiť dnes, neodkladajte na zajtra	1
neodkladá na zajtra, čo môže urobiť dnes	1
neodkladal na zajtra, čo môže urobiť dnes	1
čo môžeš urobiť dnes, nenechávaj na zajtra	1
čo sa dá urobiť dnes, neodkladajte na zajtra	1

Srovnání

Velké množství variant a nízká frekvence výskytu spojuje obě znění (i.p.m. české verze je 0,05, slovenské 0,07; česká verze má 12 variant, slovenská dokonce 14). Tato dvojice přísloví nepracuje s metaforičností, její zapamatování není založeno na rýmu nebo zvukomalbě, jde zkrátka o pragmatické přísloví. To způsobuje vysoký počet variant i nízký výskyt, jde o přísloví, které je možné v komunikaci převést do běžné mluvy.

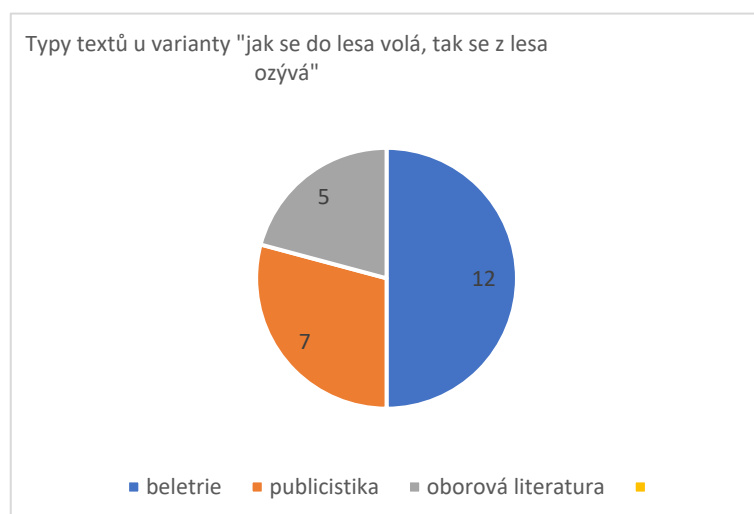
Jak se do lesa volá, tak se z lesa ozývá.

Přísloví „jak se do lesa volá, tak se z lesa ozývá“ patří mezi přísloví, u kterých se používá i částečné znění, v tomto případě „jak se do lesa volá“. Samotné přísloví má jednoznačný význam: „jak (špatně) se druhý člověk chová ke mně, tak (špatně) se já budu chovat k němu“ (Čermák, 2013, s. 58). Přísloví se však používá jak v pozitivním, tak i v negativním slova smyslu. V korpusech můžeme význam sledovat na příkladu: „Stále platí, že jak se do lesa volá, tak se z něj ozývá. Toho, kdo se příjemně chová, mají ostatní rádi – už kvůli jeho milému a slušnému vystupování.“

Výskyt tohoto přísloví v korpusech je i díky častému používání částečného znění nižší. Absolutní hodnota výskytu je 28 (i.p.m. 0,06). Převažuje základní varianta, další čtyři varianty

mají každá pouze po jednom výskytu. Variuje nahrazení lesa v druhé části přísloví za zájmeno. V jednom případě je vynechán spojovací výraz „tak“ a chybí interpunkce.

jak se do lesa volá, tak se z lesa ozývá	24
jak se do lesa volá z lesa se ozývá	1
jak se do lesa volá, tak se z něj taky ozývá	1
jak se do lesa volá, tak se z něho ozývá	1
jak se do lesa volá, tak se z něj ozývá	1

Ako sa do hory volá, tak sa z hory ozýva.

Paremie „ako sa do hory volá, tak sa z hory ozýva“ se v korpusech vyskytuje celkem čtyřiačtyřicetkrát (i.p.m. 0,08) v šesti variantách. Základní varianta je zastoupena 29 příklady, na třetím místě můžeme najít znění „ako sa do lesa volá, tak sa z lesa ozýva“, které se blíží českému znění tohoto přísloví. Jeden výskyt má varianta, která dvě předchozí míchá dohromady v hybridní „ako sa do hory volá, tak sa z lesa ozýva“. Mezi aktualizace patří například směs dvou významově podobných přísloví „kto druhému jamu kope, tak sa z hory ozýva“.

ako sa do hory volá, tak sa z hory ozýva	29
ako sa do hory volá, tak sa z nej ozýva	8
ako sa do lesa volá, tak sa z lesa ozýva	4
ako sa do hory volá, tak sa z lesa ozýva	1
čo do hory voláš, to sa z nej ozýva	1
ako do hory voláš tak ozýva sa z lesa	1

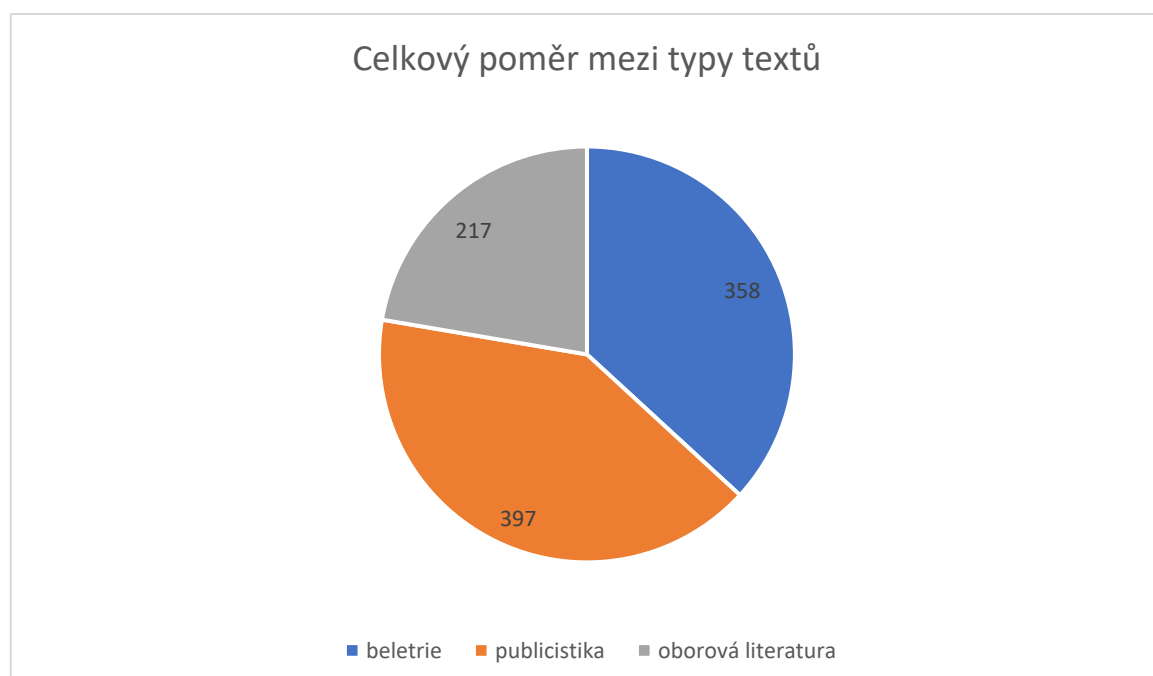
Srovnání

U srovnání poslední dvojice přísloví je výrazný rozdíl ve znění paremií. České „jak se do lesa volá, tak se z lesa ozývá“ a slovenské „ako sa do hory volá, tak sa z hory ozýva“ zní na první poslech zcela odlišně. Ve slovenštině se totiž „hora“ používá i jako označení pro les, i přesto, že i ve slovenštině slovo „les“ máme. To můžeme vidět i u variant slovenského znění. Frekvence obou přísloví je nízká, české znění má i.p.m. 0,05 a slovenské 0,07, slovenské má 14 variant, české 12.

Komparace dat

Typy textů

Prvním výstupem práce jsou data zjištěná pouze u českých přísloví, tedy typy textů u nejméně frekventovaných variant. U osmnácti přísloví byl nejčastější typ textu publicistika, u čtrnácti textů to byla beletrie a ve dvou případech měla největší zastoupení oborová literatura. Ve třech případech se byly nejméně frekventované typy textů dva najednou. Pokud se podíváme na nejméně frekventované varianty všech přísloví dohromady, vychází nám, že výskytů z publicistiky je 397, z beletrie 358 a z oborové literatury 217. Procentuálně tvoří publicistika zaokrouhleně 41 %, beletrie 37 % a oborová literatura 22 %.

Splnil se tedy předpoklad, předvídající nejvyšší zastoupení publicistiky, rozdíl mezi ní a beletrií není však nakonec tak výrazný.

Celková komparace češtiny a slovenštiny

Při celkové komparaci frekvence výskytu a počtu variant bych nejprve vyzdvihnul dvojici přísloví s největší frekvencí i počtem variant. Jde o „jablko nepadá daleko od stromu“ a „jablko nepadá d'aleko od stromu“ s i.p.m. 0,23 pro češtinu a 0,3 pro slovenštinu. České přísloví má 33 variant, slovenské dokonce obtížně představitelných 45.

Nejméně frekventovaným příslovím české části je „žádná kaše se nejí tak horká, jako se uvaří“ se třinácti výskyty a i.p.m. 0,03. U slovenštiny je to „hovoriť striebro, mlčať zlato“ s dvaceti výskyty a i.p.m. 0,03.

V obou jazycích se vyskytuje po jednom přísloví, které má pouze jednu variantu. U češtiny má jednu variantu „kdo dřív přijde, ten dřív mele“, u slovenštiny je to „bez práce nie sú koláče“.

Když se přesuneme k celkovému porovnání frekvence, dostáváme se k těmto údajům. Průměrná frekvence slovenských přísloví je vyšší (i.m.p. $\approx 0,108$), průměrné i.p.m. českých přísloví je $\approx 0,084$. Modus i.p.m. je pro češtinu 0,05 (hodnota vyskytující se u 9 přísloví), u slovenštiny je to 0,08 (hodnota vyskytující se u 5 přísloví). Ve slovenských korpusech se na základě těchto dat přísloví vyskytují častěji.

Průměrné přísloví české části společného minima má zaokrouhleně 8 variant (8,24), průměrné slovenské přísloví má variant zaokrouhleně 10 (9,89). Slovenská přísloví mají tedy v průměru více variant.

Závěr

V bakalářské práci jsem se zaměřil na srovnání frekvence a variantnosti českých a slovenských přísloví na základě „společného paremiologického minima češtiny a slovenštiny“ tvořeného průnikem paremiologických minim Schindlera (1996) a Ďurča (2004). Primárním cílem práce bylo provedení této komparace na základě dat z korpusů. Ty jsem zvolil tak, aby v nich byly rovnoměrně zastoupeny tři základní textové typy (publicistika, beletrie, oborová literatura). Sekundárním cílem bylo sledovat zastoupení českých přísloví v jednotlivých textových typech.

V teoretické části jsem společně s obecnou definicí přísloví představil Schindlerovo, Ďurčovo a Čermákovu paremiologické minimum, zároveň jsem popsal použité korpusy a subkorpusy.

Počátečním bodem praktické části bylo vytvoření „společného paremiologického minima češtiny a slovenštiny“ průnikem paremiologických minim Schindlera (1996) a Ďurča (2004). Výsledných 37 přísloví jsem vyhledal v subkorpusech vytvořených z dat ČNK a SNK a poté srovnal frekvenci (v relativní hodnotě výskytu i.m.p.) a počet variant u jednotlivých přísloví. U nejfrekventovanějších variant českých přísloví jsem zároveň sledoval zastoupení v jednotlivých textových typech. Po srovnání jednotlivých přísloví jsem provedl i celkové srovnání všech českých a slovenských přísloví společného minima, ze kterého vyšla slovenská přísloví jako frekventovanější. Také měla průměrně větší množství variant. Na základě takto získaných dat je možné usoudit, že jsou přísloví ve slovenských textech zastoupeny častěji než v češtině a ve více variantách. Vzhledem k tomu, že jsem vycházel z korpusů o podobné velikosti a s vyváženým poměrem textových typů, považuji výsledky výzkumu za přibližné, ale směrodatné.

Přísloví se sice na první pohled mohou jevit jako neměnná, ale z výzkumu korpusu vyšla celá řada variant, které toto tvrzení negují. Kromě variant jsem v korpusech narazil i na celou řadu aktualizací, což potvrzuje, že přísloví jsou jak v češtině, tak ve slovenštině stále živá, a dochází k jejich používání i pozměňování.

Ze shromážděných dat by bylo možné odvodit i množství dalších výstupů (poměr mezi délkou přísloví a počtem variant, převaha syntagmatických nebo paradigmatických variant) vhodných pro navazující výzkum nebo diplomovou práci.

Seznam použité literatury

Literatura

CVRČEK, Václav, Anna ČERMÁKOVÁ a Michal KŘEN. Nová koncepce synchronních korpusů psané češtiny. *Slovo a slovesnost*. 2016, 77(2), 83-101.

ČECHOVÁ, Marie. *Čeština - řeč a jazyk*. 2., přeprac. vyd. Praha: ISV, 2000. Jazykověda (Institut sociálních vztahů).

ČERMÁK, František. *Frazeologie a idiomatika česká a obecná: Czech and general phraseology*. V Praze: Karolinum, 2007

ČERMÁK, František. *Základní slovník českých přísloví: výklad a užití*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2013

ŘURČO, Peter. Paremiologické minimum slovenčiny. Výsledky a porovnania. *In: Jazyky a jazykověda. Sborník k 65. narozeninám prof. PhDr. Františka Čermáka, DrSc.* Eds. R. Blatná – V. Petkevič. Praha: FF UK – Ústav Českého národního korpusu 2005, 45-61.

SCHINDLER, Franz. Sociolinguvistické, paremiologické a paremiografické výsledky empirického výzkumu znalosti přísloví. *Slovo a slovesnost*. 1996, 57(4), 264-282.

Korpusy

Křen, M. – Cvrček, V. – Hnátková, M. – Jelínek, T. – Koček, J. – Kovářiková, D. – Křivan, J. – Milička, J. – Petkevič, V. – Procházka, P. – Skoumalová, H. – Šindlerová, J. – Škrabal, M.: Korpus SYN, verze 11 ze 14. 12. 2022. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2022. Dostupný z WWW: <https://www.korpus.cz>

Slovenský národný korpus – prim-10.0-public-vyv. Bratislava: Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV 2022. Dostupný z WWW: <https://korpus.sk>.

Webové stránky

František Čermák (2017): PAREMIOLOGICKÉ MINIMUM. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny.

URL: [https://www.czechency.org/slovník/PAREMIOLOGICKÉ MINIMUM](https://www.czechency.org/slovník/PAREMIOLOGICKÉ_MINIMUM) (poslední přístup: 9. 5. 2023)

ŠIMKOVÁ, Mária, Katarína GAJDOŠOVÁ, Beáta KMEŤOVÁ a Marek DEBNÁR.

Slovenský národný korpus. Texty, anotácie, vyhľadávania. (V tlači)

<http://korpus.juls.savba.sk> <http://slovniky.juls.savba.sk>

<https://terminologickyportal.sk>